

**МІНІСТЕРСТВО ФІНАНСІВ УКРАЇНИ
ДЕРЖАВНИЙ ПОДАТКОВИЙ УНІВЕРСИТЕТ**

**Факультет фінансів та цифрових технологій
Кафедра публічних фінансів**

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА (ПРОЄКТ)

на тему: Видатки бюджету на економічну діяльність держави

Здобувачки вищої освіти другого рівня, II
курсу, групи ФМУПЗ- 21-1, спеціальності 072
«Фінанси, банківська справа та страхування»,
освітня програма «Управління публічними
фінансами»

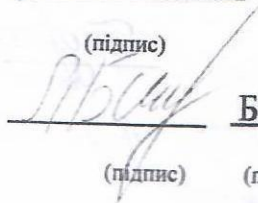

(підпис)

Кочин Наталії Михайлівни

(прізвище, ім'я, по батькові)

Науковий керівник

(підпис)

Білецька Олена Анатоліївна, к.е.н., доцент

(прізвище, ім'я, по батькові, науковий ступінь, вчене звання)

Керівник освітньо-професійної
програми

(підпис)

Гордей Оксана Дмитрівна, д.е.н., професор

(прізвище, ім'я, по батькові, науковий ступінь, вчене звання)

Допущено до захисту за рішенням кафедри публічних фінансів

протокол від « 23 » 01 2023 № 9

Завідувач кафедри

(підпис)

Коляда Тетяна Анатоліївна, к.е.н., с.н.с., доцент

(прізвище, ім'я, по батькові, науковий ступінь, вчене звання)

Реєстрація № 2 17.01.2023 Шуф
(дата) (підпис відповідальної особи)

Результати перевірки до захисту 23.11.2022
(до захисту, на доопрацювання) (дата) (підпис)

Результат захисту 4 (добре) 07.02.2023 Шуф
(оцінка) (дата) (підпис)

Голова комісії: Шуф Ковальова Г.О.
(підпис) (ініціали, прізвище)

Члени комісії:

Шуф
(підпис)

Тордій О.Д.
(ініціали, прізвище)

Шуф
(підпис)

Камеда Т.А.
(ініціали, прізвище)

Шуф
(підпис)

Бердиченко М.Д.
(ініціали, прізвище)

секретар

Шуф

Шеніченко В.Ю.

БЛАНК ОЦІНЮВАННЯ КВАЛІФІКАЦІЙНОЇ РОБОТИ

Об'єкти контролю	Діапазон оцінки в балах	Фактична кількість балів	Примітки	Дата, П.І.П.: керівника, голови комісії, членів комісії, секретаря, (підписи)
ОЦІНЮВАННЯ КВАЛІФІКАЦІЙНОЇ РОБОТИ КОМІСІЄЮ ПО ЗАХИСТУ				
1. Зміст випускної роботи (якість теоретичного матеріалу, його зв'язок з практичним, вміння представляти матеріал в логічній послідовності, наявність висновків та пропозицій)	від 0 до 30	23		Голова Ковалюва І.О. Заст. Голови Тордеев О.В.
2. Дотримання вимог щодо оформлення	від 0 до 10	8		Члени комісії Колесніченко Т. А.
3. Вчасне виконання роботи на всіх етапах у встановлені кафедрою терміни	від 0 до 5	5		Бедриченко М. В.
4. Рецензент	від 0 до 5	4		Секретар Шенніченко А. Ю.
РАЗОМ БАЛІВ*	від 0 до 50	40		

Оцінювання кваліфікаційної роботи науковим керівником - 43 бали.

ПЕРЕВЕДЕННЯ ОЦІНКИ ЗА 100-БАЛЬНОЮ ШКАЛОЮ ДО НАЦІОНАЛЬНОЇ ШКАЛИ ТА ШКАЛИ

Оцінка за 100-бальною шкалою	Оцінка за шкалою ЕКТС	Оцінка за національною шкалою	Дата	П.І.П.: голови, членів комісії, секретаря, (підпис)
83	B	4 (добре)	07.02.2023	Ковалюва І.О. Тордеев О.В. Колесніченко Т. А. Бедриченко М. В. Шенніченко А. Ю.

Правила переведення оцінок до національної шкали та шкали ЕКТС

Оцінка за 100-бальною шкалою	Оцінка за шкалою ЕКТС	Оцінка за національною шкалою
90-100	A	5 (відмінно)
80-89	B	4 (добре)
70-79	C	
60-69	D	
50-59	E	3 (задовільно)
35-49	FX	2 (незадовільно)

Факультет Фінансів та цифрових технологій

Кафедра Публічних фінансів

Спеціальність 072 «Фінанси, банківська справа та страхування»

Освітньо-професійна програма «Управління публічними фінансами»

Затверджую

в.о. завідувача кафедри публічних фінансів

 Тетяна КОЛЯДА

« 13 » січня 2022

Завдання на кваліфікаційну роботу (проект)

здобувачу вищої освіти

Кочин Наталії Михайлівни

1. Тема випускної кваліфікаційної роботи (проекту)

Видатки бюджету на економічну діяльність держави

Затверджена наказом ректора від «28» грудня 2021 р. № 106

2. Строк здачі закінченої роботи
30.11.2022

3. Метою роботи є поглиблення теоретичних засад та обґрунтування практичних рекомендацій щодо формування видатків бюджету на економічну діяльність держави на основі аналізу оцінки його ефективності.

Об'єктом дослідження є економічні відносини, які виникають в процесі формування, розподілу та використання видатків бюджету на економічну діяльність держави.

Предметом дослідження є видатки бюджету на економічну діяльність держави.

Орієнтовна база дослідження Держаний бюджет України

4. Вихідні дані до роботи законодавчо-нормативні акти, офіційні джерела статистики, наукова періодика, монографічні джерела, Інтернет - ресурси тощо.

5. Перелік графічного матеріалу таблиці, схеми, рисунки

6. Зміст випускної кваліфікаційної (дипломної) роботи (перелік питань за кожним розділом)

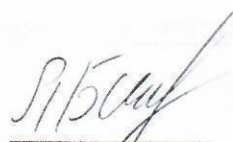
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ВИДАТКІВ БЮДЖЕТУ
ЕКОНОМІЧНУ ДІЯЛЬНІСТЬ БЮДЖЕТУ 1.1. Видатки бюджету: сутність та
класифікація 1.2. Нормативно-правове регулювання видатків бюджету
економічну діяльність держави РОЗДІЛ 2. АНАЛІЗ ФОРМУВАННЯ
ВИКОНАННЯ БЮДЖЕТУ ЗА ЕКОНОМІЧНИМИ ВИДАТКАМИ В УКРАЇНІ
2.1. Загальна характеристика видатків Державного бюджету України 2.2. Аналіз
видатків Державного бюджету України на економічну діяльність держави
РОЗДІЛ 3. ШЛЯХИ УДОСКОНАЛЕННЯ ВИДАТКІВ БЮДЖЕТУ
ЕКОНОМІЧНУ ДІЯЛЬНІСТЬ ДЕРЖАВИ

7. Календарний план виконання роботи

№ п/п	Назва етапів випускної кваліфікаційної (дипломної) роботи	Строк виконання етапів роботи	
		За планом	Фактично
1	2	3	4
1	Підготовка 100 % кваліфікаційної роботи та подання її на перевірку науковому керівнику	18.11.2022 р.	15.11.2022 р.
2	Доопрацювання роботи з урахуванням зауважень керівника та подання її на повторну перевірку	25.11.2022 р.	24.11.2022 р.
3	Попередній захист кваліфікаційної роботи	28-30.11.2022 р.	28.11.2022 р.
4	Надання кваліфікаційної роботи для перевірки на плагіат	20-28.12.2022 р.	20.12.2022 р.
5	Отримання відгуку наукового керівника кваліфікаційної роботи	20-23.01.2023 р.	20.01.2023 р.
6	Рецензування кваліфікаційної роботи	24-26.01.2023 р.	24.01.2023 р.
7	Захист кваліфікаційної роботи	7-8 лютого 2023 р.	7-8 лютого 2023 р.

8. Дата видачі завдання «10» __01__ 2022.

9. Науковий керівник кваліфікаційної роботи (проекту)

(підпис)

Білецька О. А.
(прізвище, ініціали)

10. Гарант освітньо-професійної програми

(підпис)

Гордей О. Д.
(прізвище, ініціали)

11. Завдання до виконання отримав здобувач вищої освіти

(підпис)

Кочин Н. М.
(прізвище, ініціали)

АНОТАЦІЯ

Видатки бюджету на економічну діяльність держави

Назва випускної кваліфікаційної (дипломної) роботи

Метою дипломної роботи є поглиблення теоретичних засад та обґрунтування практичних рекомендацій щодо формування видатків бюджету на економічну діяльність держави на основі аналізу оцінки його ефективності.

Завданнями роботи є:

- розкриття сутності та класифікації видатків бюджету;
- характеристика нормативно-правового регулювання видатків бюджету на економічну діяльність держави;
- аналіз видатків Державного бюджету України
- аналіз видатків Державного бюджету України на економічну діяльність держави;
- узагальнення шляхів удосконалення видатків бюджету на економічну діяльність держави.

Предметом дослідження є видатки бюджету на економічну діяльність держави.

Об'єктом дослідження є економічні відносини, які виникають в процесі формування, розподілу та використання видатків бюджету на економічну діяльність держави.

Базою дослідження виступає Державний бюджет України.

За результатами дослідження сформульовані теоретичні узагальнення, практичний аналіз та пропозиції можуть бути використані для вдосконалення доходної частини державного бюджету України.

Одержані результати можуть бути використані пропозиції можуть бути використані на практиці щодо усунення негативних впливів на формування доходної частини бюджету.

Кваліфікаційна робота містить 58 сторінок, 8 таблиць, 17 рисунків, список використаних джерел 40 найменувань.

Ключові слова: бюджетна система, державний бюджет, місцевий бюджет, доходи державного бюджету, видатки державного бюджету.

Рік виконання кваліфікаційної роботи - 2022

Рік захисту роботи - 2023

ЗМІСТ

	Стор.
ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ВИДАТКІВ БЮДЖЕТУ НА ЕКОНОМІЧНУ ДІЯЛЬНІСТЬ БЮДЖЕТУ.....	7
1.1. Видатки бюджету: сутність та їх класифікація.....	7
1.2. Нормативно-правове регулювання видатків бюджету на економічну діяльність держави.....	15
РОЗДІЛ 2. АНАЛІЗ ФОРМУВАННЯ І ВИКОНАННЯ БЮДЖЕТУ ЗА ЕКОНОМІЧНИМИ ВИДАТКАМИ В УКРАЇНІ.....	25
2.1. Загальна характеристика видатків Державного бюджету України.....	25
2.2. Аналіз видатків Державного бюджету України на економічну діяльність держави.....	38
РОЗДІЛ 3. ШЛЯХИ УДОСКОНАЛЕННЯ ВИДАТКІВ БЮДЖЕТУ НА ЕКОНОМІЧНУ ДІЯЛЬНІСТЬ ДЕРЖАВИ.....	45
ВИСНОВКИ.....	52
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	55
ДОДАТКИ.....	59

ВСТУП

Актуальність теми. Згідно з Конституцією України саме завдяки бюджету держава має можливості зосередити фінансові ресурси на головних ділянках економічного та соціального розвитку. Розвиток України на даний час, супроводжується рядом гострих економічних проблем, які спричиняють серйозні зміни якості життя населення та країни в цілому. Обсяг й структура видатків бюджету характеризують пріоритети суспільного розвитку держави, децентралізацію бюджетної системи, рівень життя населення держави, а також економічні аспекти розвитку країни в цілому та дають уявлення про рівень соціально-економічного розвитку на майбутнє. Так, роль видатків бюджету не обмежується тільки фінансовим забезпечення функцій держави, проте й тим, що вони є могутнім важелем регулювання та стимулювання різних сфер державного механізму в територіальному й галузевому аспектах. Видатки бюджету на економічну діяльність охоплюють державні капітальні вкладення, державні субсидії та дотації, бюджетні кредити підприємствам, операційні витрати, зокрема на виробничу інфраструктуру, геологорозвідувальні роботи та роботи щодо землевпорядкування. Тобто ці видатки спрямовуються в галузі економічного комплексу. Враховуючи кризовий стан вітчизняної економіки, особливо за останні роки (ковід та повномасштабна війна), постає необхідність збільшувати ефективність використання державних коштів та шукати раціональні шляхи їх використання. Звичайно ж, зараз видатки бюджету спрямовуються на військову оборону та соціальний захист, а інші статті залишаються в дефіциті. Сучасні проблеми неефективного використання бюджетних видатків, їх низька результативність має негативний вплив на динаміку соціально-економічного розвитку держави. Такий стан вимагає переосмислення ролі й значення бюджетних видатків в модернізації економіки та ставить перед науковцями-економістами завдання пошуку механізмів для ефективного управління видатками бюджетів різних рівнів, а також забезпечення сталого економічного та соціального розвитку країни в цілому.

Стан і ступінь розробки проблеми в спеціальній літературі. Дослідженню проблем формування та використання видатків бюджету на економічну діяльність присвятили такі вчені, як Васютинська Л. А., Городецька Т.Е., Дейнека О. В., Поровай А.С., Сироветник О.С., Тарасюк М.В. та інші. Віддаючи належне науковим розробкам вітчизняних вчених, варто зауважити, що не усі питання, що пов'язані із розробкою практичних рекомендацій й обґрунтуванням наукових засад щодо оптимізації формування та ефективного використання видатків на економічну діяльність потребують подальшого дослідження.

Мета і завдання дослідження. Метою дипломної роботи є поглиблення теоретичних засад та обґрунтування практичних рекомендацій щодо формування видатків бюджету на економічну діяльність держави на основі аналізу оцінки його ефективності.

В процесі написання роботи для виконання мети поставлені такі завдання:

- розкриття сутності та класифікації видатків бюджету;
- характеристика нормативно-правового регулювання видатків бюджету на економічну діяльність держави;
- аналіз видатків Державного бюджету України
- аналіз видатків Державного бюджету України на економічну діяльність держави;
- узагальнення шляхів удосконалення видатків бюджету на економічну діяльність держави.

Об'єктом дослідження є економічні відносини, які виникають в процесі формування, поділу та використання видатків бюджетів на економічну діяльність країни.

Базою дослідження є Державний бюджет України.

Предметом дослідження є видатки бюджетів на економічну діяльність держави.

Методи дослідження: Для реалізації поставлених завдань використовувалися загальнонаукові методи дослідження: методи абстрагування та узагальнення – для розкриття сутності видатків бюджету, їх класифікації, процесу формування та використання, а також для опису нормативно-правового регулювання формування видатків бюджету на економічну діяльність держави; коефіцієнтний, статистичний метод та метод порівняння – для аналізу та оцінювання показників виконання Державного бюджету України, його економічних видатків, зокрема про їх тенденції протягом останніх років; метод моделювання та прогнозування – для характеристики та узагальнення перспектив, перешкод, які впливають як на стан економічних видатків бюджету, так і на Державний бюджет України в цілому; табличний і графічний методи – для наочного представлення отриманих теоретичних, практичних результатів даного дослідження.

Інформаційною базою дослідження є законодавчі та інші нормативно-нормативні акти, які регулюють бюджетні відносини, аналітичні, звітні матеріали Міністерства фінансів України, Рахункової палати України, а також наукові праці як вітчизняних, так і зарубіжних вчених, зокрема монографічні дослідження, статті, тези та інше.

Науково-практична значимість одержаних результатів роботи. Отриманні результати дипломної роботи можуть бути використанні при написанні наукових робіт та в роботі державних установ при формуванні звітних документів.

Апробація результатів роботи. Результати проведеного дослідження апробовані

Структура роботи. Основна частина дипломної роботи складається із 3 розділів. Перший розділ «Теоретичні аспекти видатків бюджету на економічну діяльність бюджету» розглянуто загальні поняття бюджету, його видатків на економічну діяльність та нормативно-правове регулювання. Другий розділ «Аналіз формування і виконання бюджету за економічними видатками в Україні» проаналізована структура видатків державного бюджету України та

узагальненні тенденції видатків бюджету на економічну діяльність держави. Третій розділ «Шляхи оптимізації видатків бюджету на економічну діяльність держави» узагальнено основні проблеми формування і використання коштів державного бюджету, виокремлені шляхи оптимізації видатків бюджету на економічну діяльність держави для виконання всіх завдань та для не допущення його дефіциту.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ВИДАТКІВ БЮДЖЕТУ НА ЕКОНОМІЧНУ ДІЯЛЬНІСТЬ БЮДЖЕТУ

1.1. Видатки бюджету: сутність та їх класифікація

Державний бюджет є головною ланкою фінансової системи для будь-якої країни світу. Бюджет поєднує основні фінансові категорії, які функціонують у фінансовому просторі країни: це доходи та видатки, податкову систему в країні, державний кредит, зовнішній або внутрішній державний борг в їхньому найтіснішому співіснуванні. В цілому бюджет в сучасному трактуванні, має можна сказати недавнє історичне його походження. До прикладу, у провідних країнах Європейського Союзу під бюджетом розуміють законодавчий акт у формі фінансового документа, який має так званий розпис доходів й видатків, і тільки законодавча влада країни має повноваження щодо надання бюджету чинності шляхом прийняття рішень за демократичними принципами.

За змістом бюджет являється складною категорією. У теорії державних фінансів бюджет розглядається в 3 наступних аспектах [7]:

- 1) правовий акт, за яким виконавчі органи країни використовують сформовані фонди грошових ресурсів;
- 2) план видатків та доходів відповідного органу держави;
- 3) як економічна категорія, відповідно до якої бюджет відображає грошові відносини, наслідком яких є утворення, розподіл і використання централізованих й децентралізованих фондів грошових коштів.

Також бюджет - це так званий фонд грошових коштів у розпорядженні органів країни, на який покладається виконання всіх функцій, які передбачаються чинним законодавством країни, зокрема Конституцією України. Так Бюджетний кодекс України має наступне визначення поняття «бюджет»: затверджений план формування, використання фінансових ресурсів, які необхідні для забезпечення виконання завдань, функцій, які покладені на

органи державної влади, органи влади Автономної Республіки Крим (АРК) та органи місцевого самоврядування протягом бюджетного періоду, в Україні це один календарний рік з 01 січня по 31 грудня. Структура бюджетної системи України представлена наступним чином: Державний бюджет та місцеві бюджети (рис.1.1).

Рис.1.1. Структура Державного бюджету

Джерело: [2]

Чинне законодавство говорить про те, що Державний бюджет України є планом формування, використання грошей, які мають конкретне призначення і можуть бути використанні бюджетною установою протягом одного року. В свою чергу, місцевий бюджет трактується наступним чином: це бюджети адміністративно-територіальної одиниці: області, району, міста, селища, села, який затверджується радою.

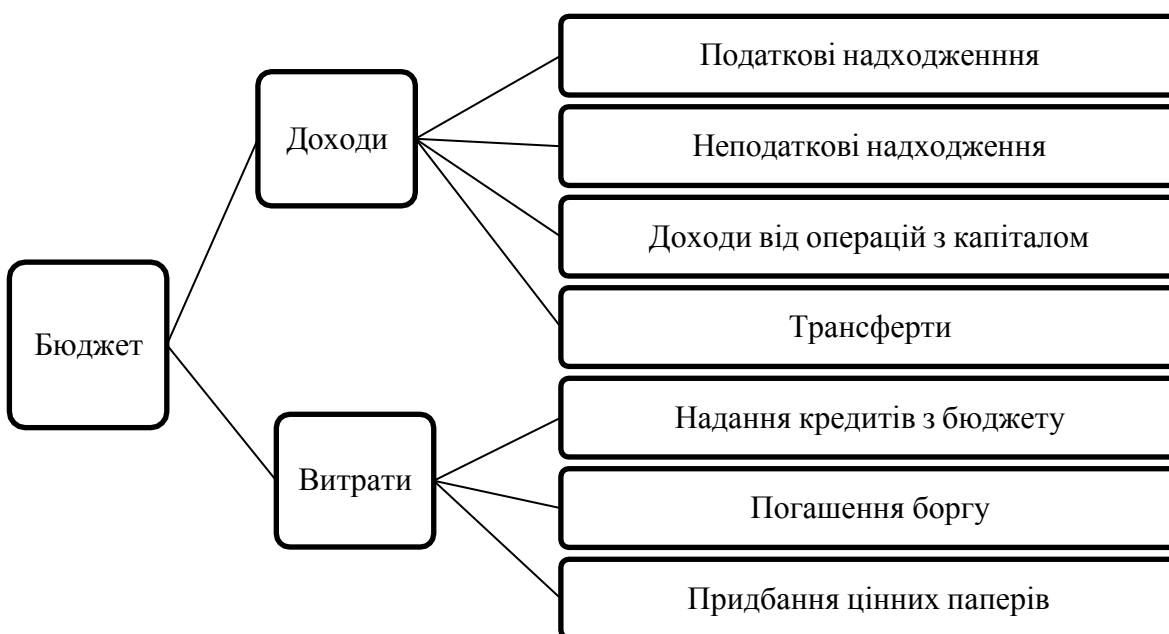

Рис.1.2. Структура доходів та витрат Державного бюджету України

Джерело: [2]

Доходи бюджетів є податковими, неподатковими та іншими надходженнями, які мають безповоротну основу та справляються відповідно до чинного законодавства України, а саме плата за наданні адміністративні послуги, трансферти, власні надходження держаних установ, кредити наданні раніше, гроші від державних чи місцевих позик, гроші приватизації майна держави, повернення із депозитів коштів, а також кошти від продажу цінних паперів.

Згідно із Бюджетним кодексом України виділяють [2]:

Видатки бюджету – кошти, що спрямовані на виконання програм та заходів, що передбачені відповідним бюджетом. До видатків відносяться надання кредитів із бюджетів, погашення боргу, купівля цінних паперів, розміщення бюджетних ресурсів на депозитах, повернення сплачених до бюджету сум податків й зборів, які є більшими, компенсація частини суми штрафних або фінансових санкцій та інші. Також варто вказати, що витрати бюджету це інше, аніж видатки, а саме це кошти, які необхідні для здійснення програм, передбачених тим чи іншим бюджетом, а також надання кредитів із бюджетів, погашення боргових зобов'язань та розміщення грошей на депозитах.

Процеси функціонування бюджетів здійснюється шляхом поєднання таких 2 його форм – це доходів та видатків, кожна із яких має власне суспільне призначення і вказує на рівень забезпечення фінансової діяльності держави. Офіційна бюджетна класифікація - це систематизоване згрупування доходів бюджету, видатків бюджету та його фінансування, що затверджують органи, які мають на це повноваження. В її основу кладуть саме ті ознаки, які мають вирішальну роль в здійсненні бюджетного процесу. Виконання функцій держави відображає функціональна класифікація видатків бюджетів: економічна – відповідно за рахунок видатків на економічну діяльність, соціальної – відповідно видатків на соціальний захист населення, культурну сферу, оборонну сферу та управління. Згідно з економічною класифікацією видатки бюджету є поточними та капітальними. А їх призначення спрямоване

перш за все на задоволення соціальних потреб населення та реалізація всіх соціально-економічних пріоритетних завдань щодо його розвитку.

Якщо розглядати різні поняття видатків бюджету, варто зазначити, про відсутність так би мовити єдиної думки щодо цього поняття в економічній літературі. Розглянемо деякі із поглядів вчених, які представлені в табл.1.1.

Таблиця 1.1

Дефініція поняття «видатки бюджету»

№з/п	Автор	Тлумачення
1	Васютинська Л. А.	План використання бюджетних коштів на один календарний рік.
2	Городецька Т.Е.	Процес виділення, використання коштів, які акумулюються в як в державному, так і в місцевих бюджетах відповідно до законів про бюджети на відповідний рік.
3	Дейнека О. В.	Відносини, які виникають між основними учасниками бюджетного процесу, які використовують ресурси для виконання всіх функцій покладених на державу.
4	Поровай А.С.	Кошти на здійснення програм і заходів, які передбачені відповідним бюджетом, але за винятком тих грошей, що мають ціль погашення основної суми боргу або повернення сум, що надміру сплачені до бюджетів.
5	Сироветник О.С.	Законодавчо визначені норми та напрями використання бюджетних ресурсів.
6	Тарасюк М.В.	Інструмент розподілу й перерозподілу централізованих грошових фондів держави, який використовується за цільовим призначенням з метою зростання суспільного добробуту.

Джерело: [розроблено автором]

Таким чином, з огляду різних поглядів, можна сказати, що видатки бюджетів представляють собою економічні відносини між органами державної влади, фізичними та юридичними особами, які виникають в процесі поділу й використання грошей країни, реалізуються в економічних процесах та проявляються шляхом структурного різноманіття, а також його динамічності й функціональної особливості. В економічній літературі зазначається, що видатки бюджету є виразом економічних відносин, що виникають під час використання державою бюджетних ресурсів.

Видаткова частину Державного бюджету поділена на дві складові [2]:

1) видатки загального фонду бюджету – це видатки, які фінансуються за рахунок загального фонду і які не мають цільових джерел фінансування.

2) видатки спеціального фонду бюджету – це видатки, які фінансуються за рахунок цільових коштів та які визначаються під конкретну мету.

Фінансування видатків - є плановим, цільовим, безповоротним та безоплатним відпуском грошових коштів, які необхідні з метою реалізації виконання функцій держави, утримання соціальної й культурної сфер, забезпечення соціальних гарантій держави, її зобов'язань. Разом з тим, це здійснюється при дотриманні режиму економії при одночасному постійного контролі. Учасниками фінансування являються державні органи, установи, підприємства й організації державної і комунальної форм власності.

Розглядаючи чинне бюджетне законодавство, варто сказати, що бюджетна класифікація видаткової частини бюджету має такі складові [2]:

- функціональна класифікація видатків;
- економічна класифікація видатків;
- відомча класифікація видатків;
- програмна класифікація видатків.

Наприклад, за економічними ознаками державні видатки поділяються на поточні й капітальні, які схематично представлені на рис.1.3. Сам розподіл видатків згідно із економічними ознаками, враховуючи вплив видатків держави на рух сукупного продукту, на внутрішній валовий продукт й процеси розширеного відтворення, ґрунтується на визначенні поточних видатків й капітальних видатків та кредитування за мінусом погашень, які визначаються органом виконавчої влади Міністерством фінансів України (МФУ) відповідно до чинного законодавства України.

Рис. 1.3. Видатки бюджету за економічною класифікацією

Джерело: [2]

Поточні видатки трактуються як видатки бюджету, які необхідні для фінансування установ та для фінансування заходів щодо соціального захисту населення, що визначаються на початок кожного бюджетного року. До поточних видатків відносяться: оплата товарів, послуги, оплата праці працівників бюджетних установ та нарахування на заробітну плату, оплата витрат відрядження, оплата комунальних послуг, а також виплата відсотків та трансфертних платежів органам державного управління.

Капітальні видатки або видатки розвитку - є видатками бюджету на фінансування інвестиційної й інноваційної діяльності держави, зокрема: капітальних вкладень виробничого і невиробничого призначення, субвенції, видатки, які пов'язані із розширенням відтворенням фінансування народного господарства. До капітальних видатків відносяться придбання основного капіталу, обладнання й предметів довгострокового користування, здійснення капітального будівництва та ремонту, формування державних запасів, резервів, а також придбання земельних ділянок та нематеріальних активів.

Щодо функціональної структури видатків бюджету, то вона будується відповідно до чинного законодавства та ключових функцій держави. Так, на даний час, існує 4 групи функцій, які виконуються державою. Перша група включає видатки держави на послуги загального призначення, сюди варто віднести державне управління, міжнародну діяльність країни, судову владу, фундаментальні дослідження, науково-технічний прогрес, національну оборону

країни та правоохоронну діяльність. Друга група видатків включає видатки на суспільні, соціальні послуги, а саме: охорона здоров'я, освіта, соціальний захист та забезпечення, культура, мистецтво, житлово-комунальне господарство, а також фізична культура і спорт. Третя групи видатків включає видатки на державні послуги, які пов'язані із економічною діяльністю та видатки на регулювання і підвищення ефективності господарської діяльності. Четверта група включає видатки на обслуговування зовнішнього, внутрішнього боргу держави та видатки із цільових фондів, що включені до Державного бюджету України відповідно до Закону України «Про Державний бюджет України» на відповідний рік.

Якщо говорити про відомчу класифікацію видатків бюджетів, то саме вона представляє перелік головних розпорядників (користувачів бюджетних коштів) бюджетних установ. З врахуванням відомчої класифікації Державна казначейська служба України (ДКСУ) та місцеві фінансові органи ведуть власні розробленні реєстри розпорядників бюджетних коштів, взяття їх юридичних й фінансових зобов'язань.

В умовах економічної кризи або в умовах непередбачуваних подій бувають випадки, коли дохідна частина бюджетів є не виконаною, що призводить до зменшення фінансування видаткової частини бюджету. На такий випадок в Законі України про Державний бюджет на відповідний рік представлені захищені статті, по яких відповідно виплати не скорочуються та у першочерговому порядку здійснюються і пропорційно по розпорядниках коштів. В Бюджетному кодексі України є розмежування видатків між державним бюджетом та місцевими бюджетами. Стаття 87 Бюджетного кодексу України визначаються видатки, які здійснюються із Державного бюджету України: на державне управління, на законодавчу, виконавчу, судову владу країни, на міжнародну діяльність та наукові, інформаційні зв'язки державного значення, на фундаментально-прикладні дослідження та розвиток науково-технічному прогресу, оплату послуг з підготовки та підвищення кваліфікації кадрів на умовах замовлення держави, на національну оборону країни, на

правоохоронну діяльність, а також забезпечення національної безпеки держави та цивільного захисту населення та інше.

Рис.1.4. Вплив видатків бюджету на економіку України

Джерело: [1]

Таким чином, таке поняття як видатки бюджету позитивно впливають на економічний ріст країни, розвиток прогресивних галузей вітчизняної економіки, оптимізацію державного матеріального відтворення, а також врегулювання похибок соціального та економічного розвитку країни в цілому. В даному контексті розкривається регулююча роль видатків бюджетів, тоді як стимулююча роль державних видатків розкривається через сприяння розвитку підприємницької діяльності в країні, вихід за її межі, забезпечення динаміки інвестиційному процесу та забезпечення кадрами деяких галузей економіки, які цього потребують. Для будь-якої країни головним пріоритетом бюджетних видатків завжди були є і будуть видатки, що спрямовані саме на соціальний захист та забезпечення незахищених верств населення, а також розвиток інфраструктури в країні й інвестиції у капітал людини.

Отже, видатки бюджету – це надання грошей бюджетним установам для забезпечення та досягнення їхніх поточних потреб. Потреби можуть бути різними, головне щоб мали призначення і ефективно використовувалися. В цілому поточні видатки формують такий бюджет, на який припадає основна частина витрат бюджетів бюджетних установ. Капітальні видатки спрямованні на інвестування коштів бюджету наприклад в нематеріальні активи, з метою

формування державних запасів та резервів. Видатки відіграють провідну роль в реалізації та забезпеченні потреб соціального та економічного розвитку будь-якої країни. В законодавстві захищеними видатками бюджету є видатки загального фонду бюджету, величину яких забороняється змінюватися при наприклад здійсненні зменшення вже затверджених бюджетних призначень. Серед них варто виділити: оплата праці та нарахування на заробітну плату співробітників бюджетних установ, обслуговування державного чи місцевого боргу країни, придбання медичних засобів, продуктів харчування, а також оплата комунальних послуг.

1.2. Нормативно-правове регулювання видатків бюджету на економічну діяльність держави

З 24 серпня 1991 року з дня здобуття незалежності, Україна здійснює економічні й політичні трансформації. Основними з яких є зміна та вдосконалення моделі, принципів та методів управління державними фінансами. А саме із авторитарної на демократичну модель управління. Відповідно до Конституції України, народ України є єдиним джерелом влади та має повноваження в сфері бюджетних прав. Тобто створення бюджетної політики від того часу стало загальносуспільним процесом, тоді як бюджет став так званим процесом взаємодії індивідуальних або групових та регіональних інтересів. Але з часом наявний вплив суспільних інтересів при затвердженні закону про державний бюджет, одночасно з позитивом породив низку й негативних ефектів, а саме: конфліктність, надмірну політизованість, недостатню стабільність, єдність та раціональність.

Видатки державного бюджету та місцевих бюджетів повинні бути спрямовані насамперед на стабілізацію економіки країни, підтримання пріоритетних галузей економіки країни, формування необхідного ринкового середовища в країні, розвиток науки та техніки, підтримання у належному стані навколишнього середовища. В Україні ключові ідеї розвитку національної

економіки визначаються виконавчим органом влади - Кабінетом Міністрів України, при цьому можливе залучення інших зарубіжних та вітчизняних фахівців. Вже багато років в Україні перспективними галузями національного народного господарства являється енергетика, літакобудування, суднобудування, космонавтика, металургійна діяльність та сільське господарство. У комплексі ці галуззі визначають економічний розвиток країни, забезпечують вагомі валютні надходження та зовнішньоекономічний імідж.

В науковій літературі визначають, що видатки на економічну діяльність країни мають свої форми фінансування, які представлені на рис.1.5.

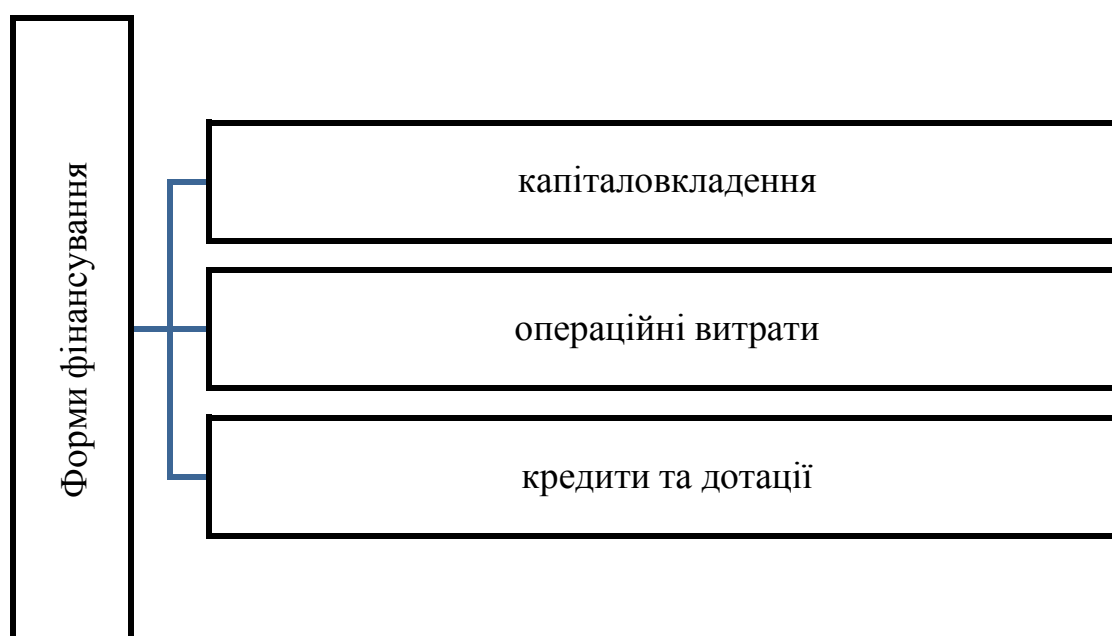

Рис.1.4. Форми фінансування видатків на економічну діяльність країни

Джерело: [2]

Фінансування капіталовкладень здійснюється за двома напрямками:

- 1) у відомчому розрізі;
- 2) у розрізі інвестиційних проектів.

Основною характеристикою відомчого підходу є те, що обсяг бюджетних коштів направляється міністерствам України та відомствам, що, у свою чергу, розподіляють дану суму між підприємствами й організаціями. Даний підхід являється головним в Україні. Разом з тим, він має і недоліки.

Фінансування з державного бюджету інвестиційних проектів дає можливість концентрувати ресурси на реалізації ключових завдань. Обсяг капіталовкладень, яке фінансуються із бюджету, визначається 2 чинниками:

- 1) можливостями бюджетів;
- 2) наявністю необхідних й ефективних проектів.

Виділення із бюджету фінансування на капіталовкладення на сьогодні не містить жодна нормативна база, тобто до прикладу, відповідно до Закону України «Про освіту» щорічно на покриття витрат на освіту варто виділяти 10% національного доходу й хоча, цього розміру не дотримуються, проте база для планування наявна. Це означає, що планування капітальних вкладень іде від досягнутого рівня, але не від потреб. В кошторисах бюджетних установ визначається вартість інвестиційних проектів, які планується зробити на відповідний рік. На конкурсній основі здійснюється виділення асигнувань бюджету на капіталовкладення:

- 1) На підставі критеріїв терміну окупності проекту, рентабельності, мінімальності ризиків, економічної ефективності та соціальної значимості.
- 2) Тендер серед виконавців проекту.

Механізм виділення грошових ресурсів на капіталовкладення включає можливість забезпечення темпів економічного зростання країни. Для фінансування виробничої інфраструктури включаються такі витрати:

- витрати на геологорозвідувальні роботи;
- витрати на лісове та водне господарство;
- витрати на землевпорядкувальні роботи;
- витрати на заходи по боротьбі із хворобами фауни, шкідниками флори або ж епідеміями;
- витрати на утримання племінних господарств.

Витрати на геологорозвідувальні роботи фінансуються за рахунок двох джерел: кошти бюджету та кошти підприємств. Кошти бюджету спрямовуються на пошуки нових родовищ корисних копалин, тоді як за рахунок коштів установ видобувної промисловості – фінансуються роботи у

межах родовищ. Спеціальний компенсаційний дохід фінансується бюджетом геологорозвідувальних робіт шляхом відрахувань на геологорозвідувальні роботи. Обсяги фінансування та надходження від відрахувань мають бути врівноважені між собою, проте не збалансовані. Якщо буде наявний залишок відрахувань, то він повинен бути використаний на покриття інших видатків в поточному році. Бувають випадки, коли їх є недостатньо, тоді вони можуть бути профінансовані іншими доходами бюджету. Геологорозвідувальні роботи та їх кошторисна вартість розраховується у відповідному документі, що розраховується, виходячи із обсягів виконаних робіт й затверджених розцінок.

Утримання лісового та водного господарства є загальнонародною власністю, тому вони мають цільові доходи, що пов'язані із покриттям таких витрат. До даних доходів відносяться лісовий дохід та витрати за використання водних прісних ресурсів. Однак, на відміну від наприклад геологорозвідувальної діяльності, доходи та видатки за лісовим на водним господарством є не врівноваженими, а видатки є набагато більшими. Землепорядкувальна діяльність включає заходи із підвищення та відновлення родючості ґрунтів.

Протиепідемічні заходи переважно фінансуються за рахунок коштів бюджету лише у тоді, коли вони охоплюють певний регіон, тоді як поточні витрати - господарством. Фінансування ресурсів бюджету також здійснюється на підставі розробленого кошторису. На кошторисній основі також покриваються витрати на насінневі станції та племінні господарства, що забезпечують потреби будь-якого регіону.

В Україні функціонує система бюджетних кредитів, які надаються установам державного сектора економіки на фінансування потреб у разі відсутності коштів або певних фінансових ускладнень. Бюджетні кредити є як безпроцентними, так із невисокою процентною ставкою.

Відповідно до Бюджетного кодексу України державні дотації - це фінансування із державного чи місцевого бюджетів коштів на покриття збитків юридичних або фізичних осіб. Дотації можуть надаватися в повному обсязі або

частково. Бюджетні дотації розраховуються у вигляді різниці між витратами та доходами установи. Виділення бюджетних дотацій проводиться на підставі планових або фактичних розрахунків.

До складу бюджетного законодавства належать нормативні документи, які регулюють бюджетні сферу в Україні, які схематично представлені на рис.1.5.

Рис.1.5. Структура бюджетного законодавства

Джерело: [19]

В Україні Бюджетну декларацію та проект Закону про Державний бюджет України на відповідний рік розробляє Міністерство фінансів України. Також даний орган виконавчої влади має забезпечувати виконання Державного бюджету, контролює дотримання чинного законодавства при кожному етапі

бюджетного процесу бюджетів різних рівнів [27]. Відповідно до діючого законодавства бюджетні призначення мають обмеження: часові, кількісні та цільові. Статтею 23 Бюджетного кодексу України передбачає, що бюджетні призначення втрачають чинність після закінчення бюджетного періоду, крім випадків, що передбачені Кодексом. Сам же вичерпний перелік таких випадків встановлено статтею 57 Кодексу. Залишки коштів мають цільовий характер й використовуються в іншому бюджетному періоді з метою покриття відповідних витрат. Окрім того, в законодавстві, а саме статтею 57 БКУ встановлено, що в разі відсутності бюджетних призначень на наступний рік залишок грошей спеціального фонду може бути перерахований до державного бюджету загального фонду.

Необхідно вказати, що недосконалість бюджетного процесу та законодавства, відсутність належної фінансової дисципліни і низка інших факторів з року у рік зумовлюють ризики повернення усіх чи більшої частки запланованих бюджетних призначень в дохід бюджету після кінця бюджетного періоду. Саме тому наприкінці кожного року до закону України про Державний бюджет України на наступний рік вносяться особливі правові норми, що врегульовують можливість збереження залишків грошових коштів після вже закінчення бюджетного періоду та можливість їхнього витрачання.

Відповідно до статті 85 Конституції України повноваження Верховної Ради України (ВРУ) розмежовується щодо затвердження Державного бюджету України [27], тобто дана норма виокремлює повноваження щодо затвердження Державного бюджету від повноважень із прийняття інших законів Верховної Ради України. Перш за все, це пов'язано з правовою природою закону про Державний бюджет, оскільки переважна більшість положень цього закону встановлюють конкретні показники надходжень до бюджету, не містять ознак нормативності, також ними не встановлені правила поведінки, а навпаки визначаються державні гарантії, які встановлені іншими законами.

Відповідно до Державного бюджету України визначаються основні засади формування та використання доходів та видатків бюджету на відповідний рік, детальна характеристика яких представлена на рис.1.6.

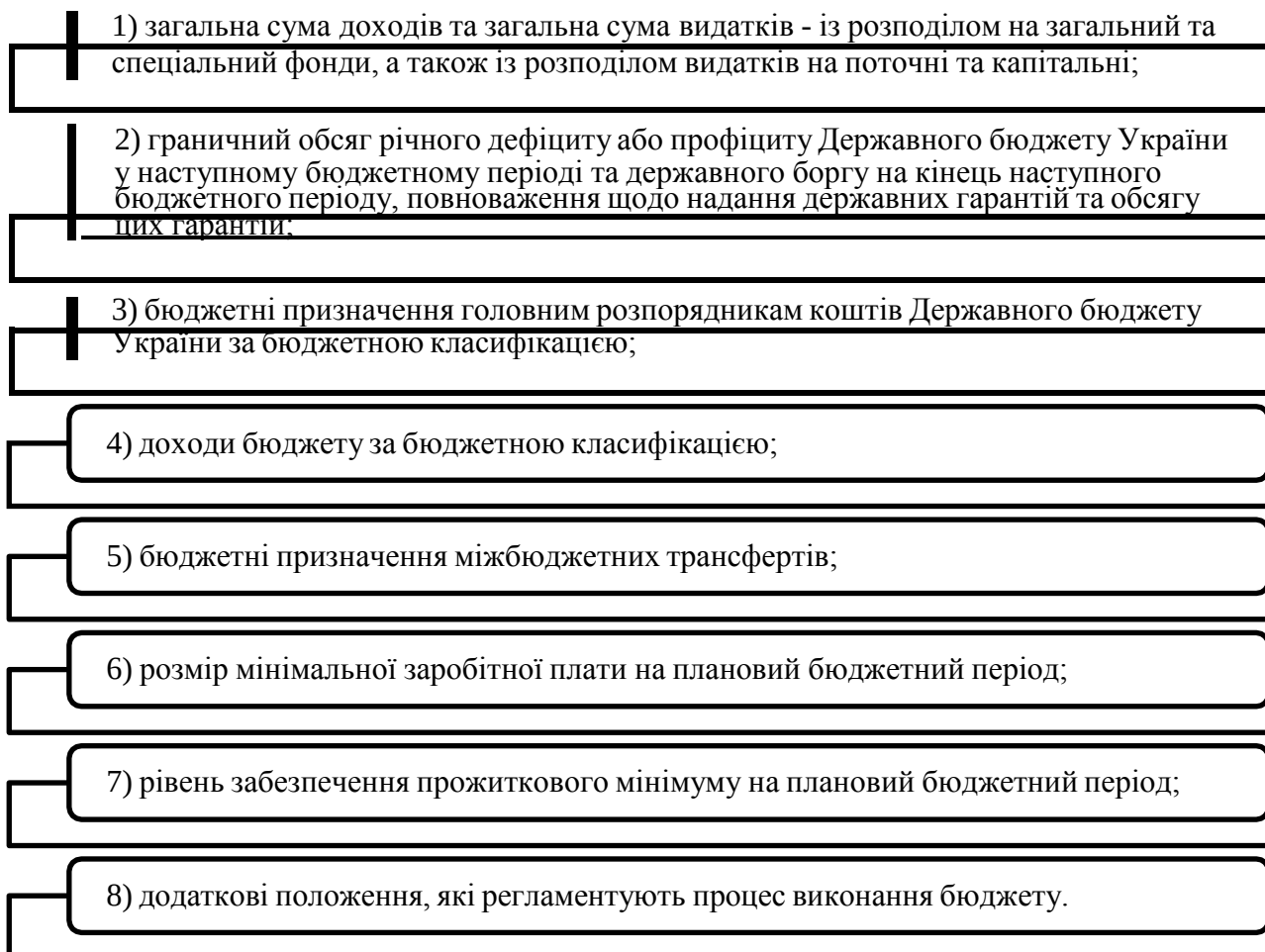

Рис.1.6. Засади формування доходів та видатків державного бюджету

Джерело: [27]

Конституційною нормою чітко виділено коло питань, що можуть бути врегульовані лише законом про Державний бюджет. Стаття 95 Конституції України говорить, що лише законом про Державний бюджет України можуть визначатися всі видатки країни на всі суспільні потреби, їхній розмір та цільове спрямування. Бюджет країни затверджується законодавчим органом Верховною Радою України після його підписання на один рік. Згідно з Конституцією України із 1 січня по 31 грудня діє закон про Державний бюджет України.

Державний бюджет України побудований із статей, якими затверджуються обсяг доходів й видатків бюджету, його дефіцит, граничну величину державного боргу країни. Також він має таблиці, якими визначаються доходи бюджету, розподіляються видатки бюджетів між державними органами, а поділ міжбюджетних трансфертів між місцевими органами. Бюджетні установи здійснюють власну діяльність лише за рахунок бюджетного фінансування в тих межах, що передбачені Законом про Державний бюджет. Також за рахунок виділених коштів здійснюється фінансування щодо утворення, реорганізації й ліквідації державних органів, а в разі відсутності фінансування після внесення належних змін до даного закону. У Державному бюджеті України окремими рядками передбачаються кошти на фінансування економічної діяльності.

Несвоєчасне прийняття закону про Державний бюджет може блокувати діяльність державних органів та органів місцевого самоврядування, що може призвести до порушення принципів роботи, які встановлені [15]:

- 1) Конституцією України, а саме статтею 5, відповідно до якої народ здійснює владу через державні органи та органи місцевого самоврядування;
- 2) Конституцією України, а саме статтею 7, відповідно до якої в Україні визнається й гарантується діяльність місцевого самоврядування.

Відсутність Державного бюджету України порушує Конституцію України, а саме частину другу статті 3, тому що зазначене просто унеможливить дотримання державою прав та свобод населення, їхніх гарантій, що визначають зміст й спрямованість діяльності держави, через відсутності належного фінансування. Враховуючи потребу в безперервному взаємозв'язку різних гілок влади, які спрямовані на дотримання ефективної реалізації державної політики й функціонування населення. Також недотримання вчасного початку дії Державного бюджету України призведе до порушення встановленого чинним законодавством порядку організації та здійснення влади, а також і до можливої її недієздатності.

В Україні витрати на потреби національної оборони країни здійснюється лише за рахунок грошей Державного бюджету, величину якого визначають щорічно відповідно до Закону України «Про Державний бюджет України». Тобто, як наслідок відсутність затвердженого Державного бюджету може призвести до загрози проти національної безпеки й обороноздатності держави. Також це може призвести також до невиконання чи неналежного виконання країною власних міжнародних зобов'язань за зовнішніми запозиченнями або ж навіть за внутрішніми, яке в свою чергу несе загрозу щодо недовіри до України як до стійкого та надійного партнера.

З огляду на вищезазначене, можна сказати, що Закон про державний бюджет є особливим нормативним документом, тому що Конституція України [17]:

- 1) розмежовує повноваження ВРУ щодо затвердження Державного бюджету України на відповідний рік та її повноваження із прийняття законів;
- 2) має спеціального суб'єкта законодавчої ініціативи проекту державного бюджету на відповідний рік;
- 3) має особливий порядок щодо подання КМУ до ВРУ проекту закону про Державний бюджет України;
- 4) має окрему розроблену процедуру затвердження та виконання Державного бюджету;
- 5) затвердження Державного бюджету кожного року на наступний рік та вказує на період його дії – із 1 січня по 31 грудня;
- 6) обов'язкове подання КМУ до ВРУ звіту про виконання Державного бюджету України, а також його офіційне оприлюднення.

Таким чином, проаналізувавши нормативно-правове регулювання видатків бюджету в цілому, так і на економічну діяльність зокрема можна сказати, що основним нормативним документом, що регулює цю діяльність є Конституція України – основний закон України, Бюджетний кодекс України та Закон України «Про Державний бюджет на відповідний рік». Закон за природою являється фінансовим документом, що має розподіл державних

фінансових ресурсів та який розглядається як закон із особливою правовою природою. Виконання бюджету має здійснюватися відповідно до затверджених показників. Недосконалість чинного вітчизняного законодавства з кожним роком зумовлюють ризики повернення значної частки запланованих бюджетних призначень у дохід бюджету після вже закінчення бюджетного періоду. Наприкінці кожного року до затвердженого закону України про Державний бюджет вноситься особливі правові норми, які врегульовують можливість збереження залишків ресурсів після вже закінчення бюджетного періоду, які мають можливість бути витраченими у наступному бюджетному періоді.

РОЗДІЛ 2

АНАЛІЗ ФОРМУВАННЯ І ВИКОНАННЯ БЮДЖЕТУ ЗА ЕКОНОМІЧНИМИ ВИДАТКАМИ В УКРАЇНІ

2.1. Загальна характеристика видатків Державного бюджету України

В Україні бюджетне прогнозування показників дохідної частини державного бюджету здійснюється на основі її прогнозних макропоказників економічного та соціального розвитку, застосування норм Бюджетного, Податкового і Митного кодексів України, ефективності податкового адміністрування й аналізу виконання бюджету в попередніх та поточному бюджетних періодах, динаміки бази оподаткування, а також даних Національного банку України щодо частини прогнозованого прибутку до розподілу, що підлягатиме перерахуванню до державного бюджету. Дохідна частина бюджету формується на таких прогнозних макропоказниках: реальне зростання валового внутрішнього продукту (ВВП), індекс цін, номінальна середньомісячна заробітна плата, фондоплати праці, кількість штатних працівників, розмір мінімальної заробітної плати й прожиткового мінімуму, обсяг експорту й імпорту товарів, послуг, курс гривні до іноземних валют, середньорічна ціна на імпортований природний газ та обсяги імпорту природного газу, а також обсяги видобутку корисних копалин, прибуток підприємств та багато інших факторів, що пов'язані як із фізичними обсягами виробництва й імпорту, так й з вартісними параметрами.

Обсяг ВВП протягом 2017-2021 років в Україні представлений в табл.2.1. Згідно даних з кожним роком показник ВВП збільшується, що говорить перш за все про ефективну роботу нашої країни (рис.2.1). Тобто рівень життя населення підвищується, що виражається у зростанні споживання товарів і послуг. Тим самим це збільшує дохідну частину Державного бюджету України, що дає можливість збільшувати видатки країни на якісь потреби. Різниця ВВП між 2017 роком і 2021 роком становить +2476654 млн. грн. Тобто за останні 5 років ВВП в Україні зросло майже вдвічі.

Таблиця 2.1

Валовий внутрішній продукт України в 2017-2021 рр. (млн. грн.)

Рік	Номінальний ВВП (в фактичних цінах)	Реальний ВВП (в цінах попереднього року)	Різниця (реальний – номінальний)	
2017	2982920	2445587	-537333	-18,0%
2018	3558706	3083409	-475297	-13,4%
2019	3974564	3675728	-298836	-7,5%
2020	4194102	3818456	-375646	-9,0%
2021	5459574	4363582	-1095992	-20,1%

Джерело: [5]

Згідно із даними Міністерства фінансів України видатки державного бюджету України в 2021 році дорівнювали 1 490,3 млрд. грн. Якщо порівнювати видатки Зведеного бюджету (тобто це видатки державного та місцевих бюджетів), то вони становили 1 844,4 млрд. грн. В Україні відсоток виконання плану видатків по державному бюджету становив 96,5%, а по Зведеному бюджету – 95,2%. Якщо дивитися на економічні категорії видатків, то найбільше було зменшено видатків на соціальне забезпечення - із 7,9% до 6,8% ВВП, також на оплату праці та відрахувань у бюджетній сфері - із 8,9% до 8,2% ВВП, на субсидії - із 3,2% до 2,2% ВВП. В свою чергу, в Україні збільшилися видатки на обслуговування власних боргових зобов'язань: з 2,9% до 3% ВВП.

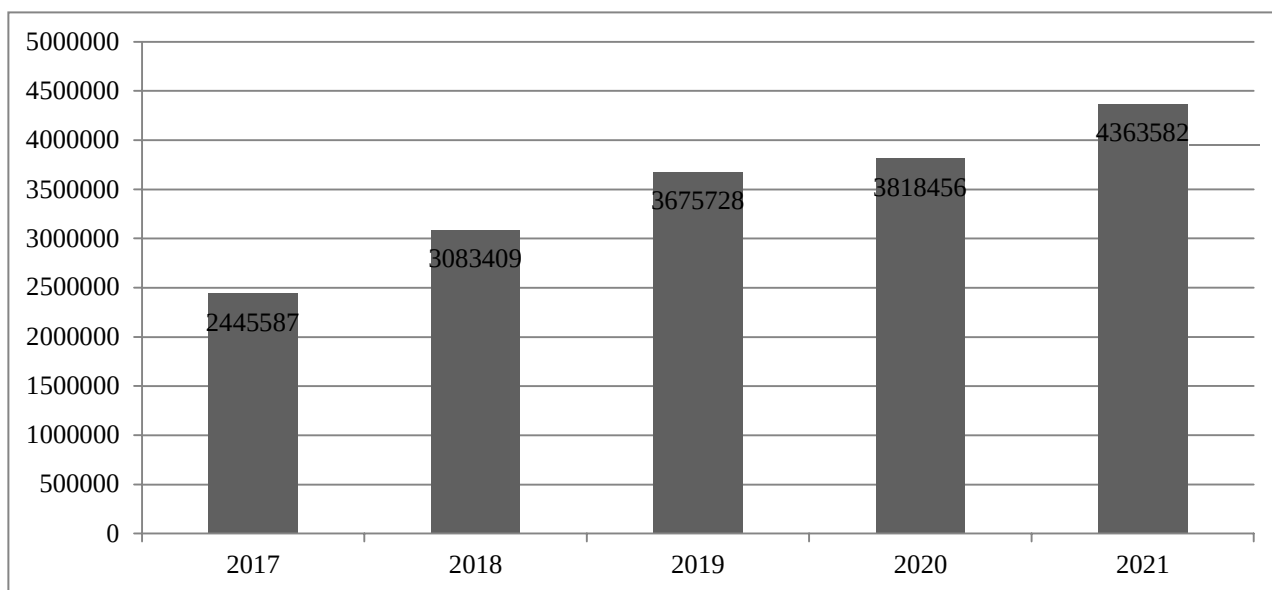

Рис.2.1. Динаміка реального ВВП протягом 2017-2021 років

Джерело: [5]

Частка поточних видатків в структурі загальних видатків державного бюджету у період 2017-2020 років знаходилася на рівні приблизно 89%, тоді як частка капітальних видатків дорівнювала 11%. Пропорції поділу бюджетних видатків між поточними та капітальними в 2021 році не зазнали істотних змін. Говорити про так званий демонтаж споживацької економічної моделі у державному секторі не потрібно. Майже незмінною була відносна величина капітальних видатків Державного бюджету України, а саме: 4,10% ВВП в 2018 році, 3,90% в 2019 році та 4,00% в 2020-2021 роках. Зважаючи на сталість даної величини зростання фінансування дорожнього господарства України, а саме від 1,7% ВВП в 2019 році до 3,4% у 2021 році відбувалося за рахунок розподілу капітальних видатків між ключовими складовими. В таблиці 2.2 представлені дані про номінальний ВВП України у національній валюті до у доларах. До прикладу, в національній валюті обсяг номінального ВВП збільшився вдвічі, тоді як в доларах у 1,8 разів відбулося зростання.

Таблиця 2.2

**Номінальний ВВП України в 2017-2021 роках
(розмір ВВП у доларах – за даними Світового банку (СБ) та
Міжнародного валютного фонду (МВФ))**

Рік	В млн. грн.		Частка	В млн. дол. США		Частка
2017	2982920	599738	25,2%	112154	18884	20,2%
2018	3558706	575786	19,3%	130832	18678	16,7%
2019	3974564	415858	11,7%	153781	22949	17,5%
2020	4194102	219538	5,5%	155582	1801	1,2%
2021	5459574	1265472	30,2%	200090	44508	28,6%

Джерело: [4]

Для визначення рівня забезпеченості держави ресурсами для реалізації всіх покладених на неї завдань, варто розглянути динаміку співвідношення дохідної та видаткової частини Державного бюджету України протягом 2017-2021 років (рис.2.2). Зображена динаміка доходів й видатків Державного бюджету України за вказаний період має тенденцію щодо поступового зростання. Відхилення між дохідною та видатковою частинами Державного бюджету України зростає із 47849,60 млн. грн. у 2017 році до 193406,00 млн.

грн. у 2021 році, що вказує на неефективну політику формування й використання доходів бюджету протягом досліджуваного періоду. Найбільший дефіцит Державного бюджету був в 2020 році і становив 217 096,10 млн. грн. Як бачимо, протягом 2017-2021 років профіцит не спостерігався в Україні. Державі у своїй діяльності, для здійснення поліпшення ситуації варто намагатися сприяти до збалансованого розподілу видатків й доходів. Для того, щоб досягнути це, потрібно дотримуватися умови чітко налагодженої системи управління бюджетом та його процесами, яка б забезпечила ефективне використання бюджетних ресурсів, за допомогою одночасного посилення відповідальності фізичних і юридичних осіб, за рахунок особистої майнової чи кримінальної відповідальності, а також за дотриманням вимог законодавства, повноти й своєчасності розрахунків із бюджетом. Тобто, Державний бюджет України показує її бюджетний потенціал, на який вона спроможна та який є вихідною базою для розробки поточної фінансової політики.

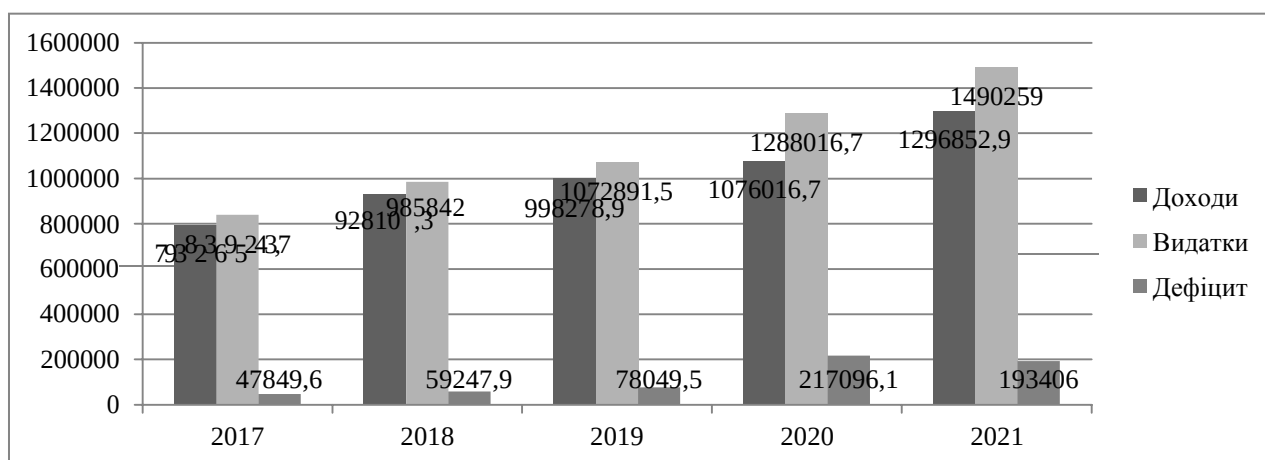

Рис.2.2. Динаміка доходів та видатків Державного бюджету України протягом 2017-2021 рр., млн. грн.

Джерело: [24]

В 2021 році дефіцит державного бюджету України становив 3,8% валового внутрішнього продукту (ВВП), тоді як Зведеного бюджету - 3,6%. Такий показник говорить про досить стриманий характер податкової політики України, тому що за оцінками Міжнародного валютного фонду, середній обсяг дефіциту бюджету у розвинутих країнах світу в 2021 р. становив 8,8% ВВП, а в країнах із ринками, які розвиваються - 6,6% ВВП.

Таблиця 2.3

Показники виконання державного бюджету України з 2017 по 2021 роки (млн. грн.)

Рік	Доходи		Видатки		Кредитування		Сальдо	
	% ВВП		% ВВП		% ВВП		(дефіцит бюджету)	% ВВП
2017	793265,0	26,59	839243,7	28,13	1870,9	0,06	-47849,6	-1,60%
2018	928108,3	26,08	985842,0	27,70	1514,3	0,04	-59247,9	-1,66%
2019	998278,9	25,12	1072891,5	26,99	3437,0	0,09	-78049,5	-1,96%
2020	1076016,7	25,66	1288016,7	30,71	5096,1	0,12	-217096,1	-5,18%
2021	1296852,9	23,75	1490258,9	27,30	4531,4	0,08	-193406,4	-3,63%

Джерело: [24]

Виконання державного бюджету з 2017 по 2021 роки представлено в табл.2.3. Виконання бюджету – це третя стадія бюджетного процесу, яка означає надходження запланованих доходів до усіх ланок бюджетної системи і фінансування заходів, які затвердженні бюджетом на відповідний рік. Можна сказати те, що протягом досліджуваного періоду виконання державного бюджету не було виконано в повному обсязі. Тобто видатки завжди перевищували доходи, при цьому кредитування лише в деякій частині вирівнювало цей показник. Найбільше виконання бюджету було в 2017 році, де відхилення становило 1,6%, а найменше – в 2020 році, де відхилення становило 5,18%. В 2020 році також був найбільший показник кредитування, а саме 5096,1 млн. грн, що є майже в тричі більше, ніж в 2017 році.

В країнах світу податкова політика сприяє розширенню сукупного попиту протягом останніх років. Експерти МВФ підкреслюють, що ступінь жорсткішання податкової політики має залежність від темпів відновлення національної економіки, тоді як при збільшенні тиску пандемії та війни процес податкової консолідації повинен уповільнитися. З початком карантинних обмежень та військових дій на території України органи влади мають відновлювати дію програми щодо фінансової підтримки для постраждалих юридичних осіб і населення, і при цьому передбачити адекватну соціальну допомогу. Для того, щоб такі дії не підривали стійкість фінансів країни, варто забезпечити адресність підтримки держави. В Україні протягом 2021 року

пандемія й досить слабкі ознаки відновлення національної економіки не створювали передумов щодо розвороту податкової політики від наприклад експансивної до рестриктивної. Саме ж недофінансування бюджетних видатків, а також невиконання плану залучення позикових ресурсів мали негативний вплив на критично важливі галузі бюджетної сфери, і тим самим гальмували вихід економіки із кризи.

Для того, щоб оцінити достатність видаткової частини бюджету, варто проаналізувати дохідну, власну ту, з якої і здійснюються видатки. За даними таблиці, що представлена в Додатку А, основною складовою часткою доходів Державного бюджету України впродовж 2017-2021 років залишаються податкові надходження, які становлять близько 80% всіх доходів.

Протягом 2017-2021 років в Україні спостерігається позитивна тенденція щодо зростання надходжень до Державного бюджету України. Загальна сума податкових надходжень у 2021 році порівняно із 2017 роком підвищилася на 503 587,9 млн. грн. Майже втричі більшими є надходження від непрямих податків, аніж від прямих. Так у 2021 році найбільший обсяг при формуванні надходжень до державного бюджету України мали податок на додану вартість (ПДВ) із імпортних та вітчизняних товарів, робіт і послуг, а також податок на прибуток, податок на доходи фізичних осіб, акцизи із алкоголю, цигарок й нафтопродуктів, рента за користування надрами. А найбільшою статтею доходів в Державному бюджеті України виступає ПДВ із імпорту, яке в 2021 році становить 380 714,4 млн. грн. Наприклад, з ввезених в 2021 році на територію України товарів вдалося одержати 38 177,2 млн. грн., що на 13 635,4 млн. грн. є більшим, аніж було у 2017 році. Також відбулось підвищення доходів саме від вироблених в Україні та імпортованих підакцизних товарів. Протягом останніх років збільшилися акцизи на цигарки й алкоголь, яке дозволило забезпечити зростання надходження до бюджету. Саме від продажу підакцизних товарів, які вироблені в Україні, зокрема алкоголь, цигарки та нафтопродукти в 2021 році зібрано більше аніж у попередніх роках. Також надходження від імпортованих підакцизних товарів мають динаміку щодо

збільшення із 2017 до 2021 року. Однак таке збільшення сягнуло нижчого рівня аніж було заплановано у бюджеті на 2021 рік. За 2017–2021 роки також зростають такі види надходжень як податок на доходи фізичних осіб і податок на прибуток від діяльності. Однак слід зауважити, що у 2019-2021 роки обсяг надходжень податку на прибуток зменшуються, якщо порівнювати із обсягами надходжень від фізичних осіб. Тобто спостерігається скорочення виробництва за останні 3 роки, яке в свою чергу вплинуло на надходження до бюджету. В табл. 2.4 представлені показники витрат Державного бюджету України, що включають показники загального та спеціального фондів.

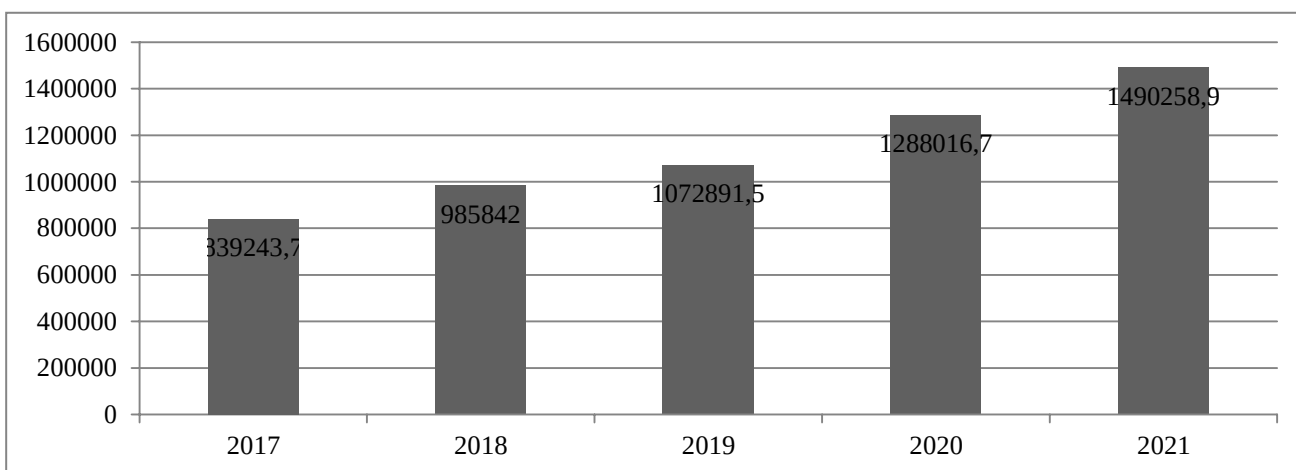
Таблиця 2.4

Видатки державного бюджету України в 2017-2021 рр. (млн. грн.)

Рік	Видатки	План	Виконання
2017	839243,7	800026,3	104,9%
2018	985842,0	991700,0	99,4%
2019	1072891,5	1112130,0	96,5%
2020	1288016,7	1182010,4	109,0%
2021	1490258,9	1320152,6	112,9%

Джерело: [24]

Найбільшу частину держбюджету, а саме більше 90% становить загальний фонд, який призначений для покриття всіх загальних видатків бюджетних установ, тобто тих, що не мають конкретної мети. Видатки бюджету з кожним роком зростають, якщо порівняти дані 2017 і 2021 року, збільшення відбулося майже у 2 рази, а саме на 651 015,20 млн. грн.

Рис.2.3. Динаміка видатків Державного бюджету України

Джерело: [24]

В Україні постійно відбувається процес скорочення відносної величини видатків державного бюджету, яке переважно здійснювалося за такими функціями держави як:

- 1) соціальний захист та забезпечення населення - з 8,3% ВВП у 2020 році до 7% в 2021 році;
- 2) трансфери Пенсійному фонду України (ПФУ) - з 4,8% ВВП в 2020 році до 3,9% у 2021 році;
- 3) громадський порядок в країні, безпека та судова влада держави - з 3,8% ВВП в 2020 році до 3,4% в 2021 році;
- 4) оборона країни - з 2,9% ВВП у 2020 році до 2,4% в 2021 році;
- 5) державне управління країни - із 2% ВВП в 2020 році до 1,8% в 2021 році.

В 2021 році при недофінансуванні видатків на 4,8%, якщо порівнювати з річним планом найбільше не отримали фінансування такі статті:

- 1) охорона природного середовища в країні – на 17%;
- 2) економічна діяльність – на 10,5%;
- 3) житлово-комунальне господарство країни – на 10,2%;
- 4) державне управління – на 8,4%;
- 5) духовний і фізичний розвиток країни – на 7,5%.

Таблиця 2.5

Видатки державного бюджету України за функціональною класифікацією в 2017-2021 р. (млн. грн.)

Показник	Період				
	2017	2018	2019	2020	2021
Загально-державні функції	142446,9	162949,9	168206,5	163849,4	206643,1
у т.ч. обслуговування державного боргу	110456,1	115431,2	119247,6	119718,8	155651,8
Оборона	74346,2	97024,0	106627,7	120374,1	127527,3
Громадський порядок, безпека, судова влада	87845,0	116875,6	140151,2	157672,5	174409,6
Економічна діяльність	47000,1	63600,7	72365,1	168889,0	180989,9
Охорона навколишнього середовища	4739,9	5241,2	6316,2	6636,8	8200,2
Житлово-комунальне	16,9	269,9	108,0	88,5	164,1

господарство					
Охорона здоров'я	16729,1	22617,9	38561,6	124925,3	170505,2
Духовний та фізичний розвиток	7898,1	10107,1	9967,0	9826,4	15970,3
Освіта	41140,2	44323,4	51657,6	52857,3	63837,1
Соціальний захист та соціальне забезпечення	144478,3	163865,6	218628,6	322720,3	339278,9
у т.ч. соціальний захист пенсіонерів	133458,6	150091,0	182270,1	202280,4	201161,8
Міжбюджетні трансферти	272602,9	298939,7	260302,0	160177,1	202733,3
<i>Всього</i>	<i>839243,7</i>	<i>985842,0</i>	<i>1072891,5</i>	<i>1288016,7</i>	<i>1490258,9</i>

Джерело: [24]

Спираючись на дані таблиці, можна сказати те, що за останні роки, а особливо в 2021 році значно зросла частка витрат на загальнодержавні функції (з 142446,9 у 2017 році до 206643,1 в 2021 році). Таке збільшення видатків на загальнодержавні функції спричинене зростанням витрат на проведення виборів й референдумів і обслуговування зовнішнього державного боргу, який Україна має не маленький. В 1,5 рази збільшилися витрати на оборону держави, в 2021 році вони становили 127527,3 млн. грн. (рис.2.4). Зростання цієї статті видатків являється вимушеним кроком для України у контексті нинішньої політичної ситуації і (на той час) лише загрози цілісності країни. Відбувається збільшення частки державних видатків й на охорону здоров'я та освіту в країні. Найбільшу частку займають видатки саме на соціальний захист й соціальне забезпечення. Разом з тим, надзвичайно малими являються видатки держави на фінансування житлово-комунального господарства, а також охорону природного навколишнього середовища, та фізичний розвиток населення. Згідно із наведеними даними в таблиці 2.6, структура видатків є динамічно неоднорідною, тобто деякі статті характеризуються відносною відсутністю істотних коливань, тоді як деякі демонструють суттєві зміни із часом.

В структурі видатків за функціональною ознакою Державного бюджету України в 2021 році переважають такі статті як: загальнодержавні функції – 13,9%, економічна діяльність – 12,1%, охорона здоров'я – 11,4%, соціальний захист – 22,8%. Найменше припало на освіту – всього 4,3%, оборона – 8,6% та інші – 1,6%.

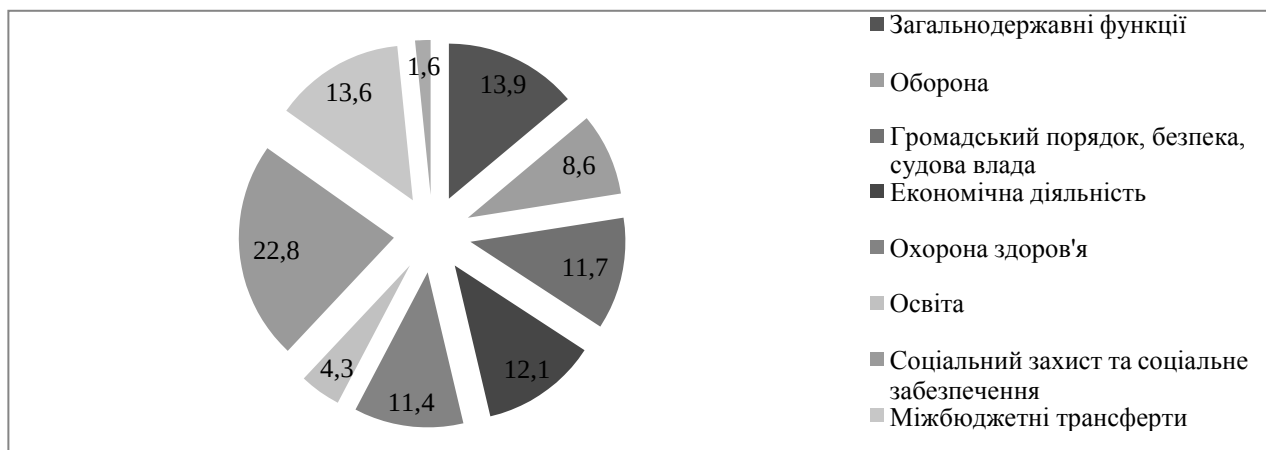

Рис.2.4. Структура видатків за функціональною ознакою Державного бюджету України в 2021 році

Джерело: [24]

У 2017 році найбільшими статтями видатків бюджету були соціальний захист та забезпечення 17,2%, загальнодержавні функції 17,0%, міжбюджетні трансфери – 32,4%. Близько 8,9 % бюджету було витрачено на оборону 10,5% – на громадський порядок (рис.2.5). Витрати на оборону в 2017 році були більшими майже на 3% в порівнянні з 2021 роком.

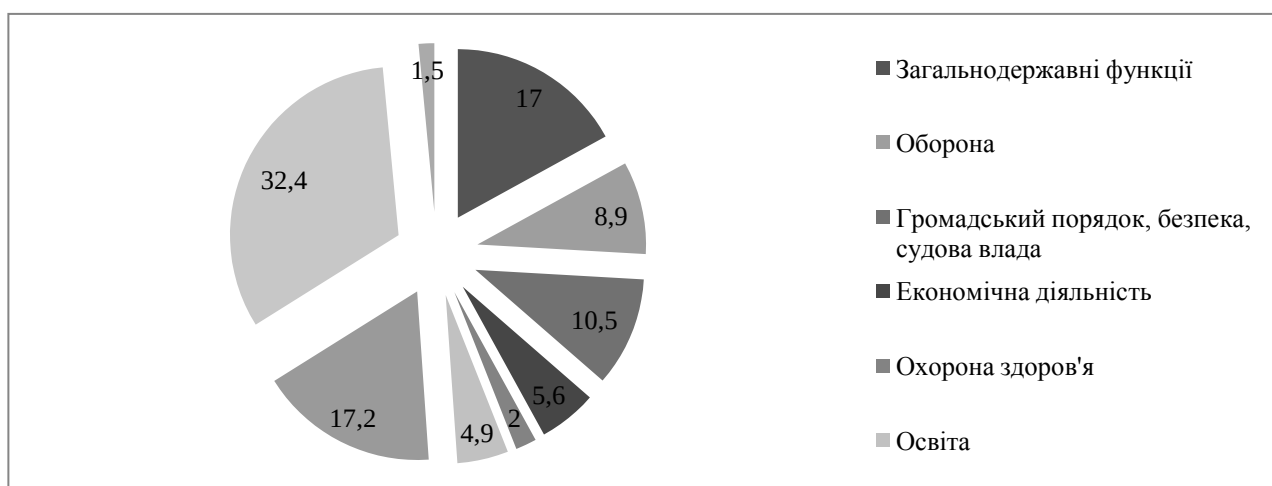

Рис.2.5. Структура видатків за функціональною ознакою Державного бюджету України в 2017 році

Джерело: [24]

Загальна сума касових видатків в 2021 році Державного бюджету України дорівнювала 1259,8 млрд. грн, що на 14,6 % чи на 160,6 млрд. грн є більшим аніж за минулий 2020 рік. В таблиці 2.6 представлена структура видатків за економічною класифікацією державного бюджету України за 2017-2021 роки. Згідно даних таблиці, поточні видатки завжди переважають капітальні. З кожним роком сума поточних видатків зростає. Найбільше видатків серед поточних спрямовано на оплату праці та нарахувань на заробітну плату, в 2021 році дорівнювало 262777,3 млн. грн, що є майже вдвічі більші аніж в 2017 році. Також немала сума спрямовувалася і на обслуговування зовнішніх боргових зобов'язань держави, а саме 111480,2 млн. грн в 2017 році, та 153051,8 млн. грн в 2021 році. Боргові зобов'язання України з кожним роком зростає і відповідно їх обслуговування теж. Капітальні видатки також з кожним роком зростають, так в 2017 році вони дорівнювали 40661,8 млн. грн. тоді як в 2021 році – 134090,5 млн. грн, тобто відбулося зростання понад у три рази.

Таблиця 2.6

Показники видатків Державного бюджету України в 2017-2021 роках за економічною класифікацією (млн. грн.)

Показник	Період				
	2017	2018	2019	2020	2021
Поточні видатки	798581,9	916042,3	998942,6	1193194,8	1356168,4
Оплата праці і нарахування на заробітну плату	134779,2	171258,5	210073,1	240542,3	262777,3
Використання товарів та послуг	122116,0	157548,2	182067,9	301690,1	382503,2
Обслуговування боргових зобов'язань	111480,2	116297,3	119933,8	120693,4	153051,8
у т.ч. обслуговування внутрішніх боргових зобов'язань	73046,4	74975,6	74269,7	75720,0	102116,6
у т.ч. обслуговування зовнішніх боргових зобов'язань	38433,7	41321,7	45664,1	44973,4	50935,2
Поточні трансферти	274721,5	297695,2	255326,7	201281,9	195338,4
Соціальне забезпечення	148982,1	166624,8	223458,3	322472,0	343498,1
у т.ч. виплата пенсій та допомоги	134649,7	151244,5	182885,9	203480,1	202329,4
Інші поточні видатки	6503,0	6618,3	8082,7	6515,2	18999,6
Капітальні видатки	40661,8	69799,7	73948,9	94821,9	134090,5

Придбання основного капіталу	18495,8	32668,5	30868,0	25826,9	32018,6
Капітальні трансферти	22166,0	37131,2	43080,9	68995,0	102071,9
Всього	839243,7	985842,0	1072891,5	1288016,7	1490258,9

Джерело: [24]

Згідно рисунку 2.6 структура видатків за економічною класифікацією в 2021 році Державного бюджету України показує тенденцію переважання видатків на оплату праці й нарахувань – 16,1%, соціальне забезпечення – 17,8%, обслуговування зовнішніх і внутрішніх боргових зобов'язань – 13,3%, а також реалізація товарів та послуг – 14,6%.

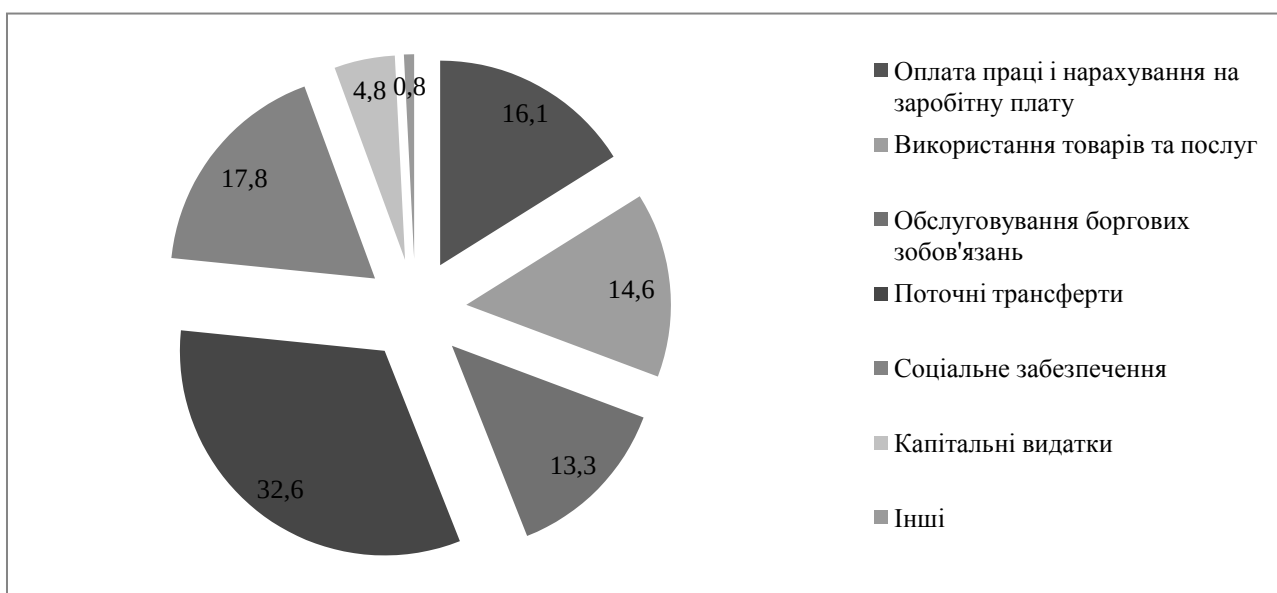

Рис.2.6. Структура видатків Державного бюджету України за економічною класифікацією в 2021 році

Джерело: [24]

Згідно рисунку 2.7 в 2017 році в структурі видатків за економічною класифікацією Державного бюджету України переважали видатки на оплату праці і нарахувань – 17,6%, також соціальне забезпечення – 23,0%, обслуговування зовнішніх боргових зобов'язань – 10,3%, реалізація товарів та послуг – 25,7%. Тобто якщо порівняти 2017 рік з 2021 роком, то відбулися значні зміни, тобто соціальне забезпечення скоротилося на 4,2%, на оплату праці – на 1,5%, тоді як на обслуговування боргових зовнішніх зобов'язань

навпаки зросла в 2021 році на 3,0%. Це пов'язано із збільшенням величини зовнішнього та внутрішнього боргу України.

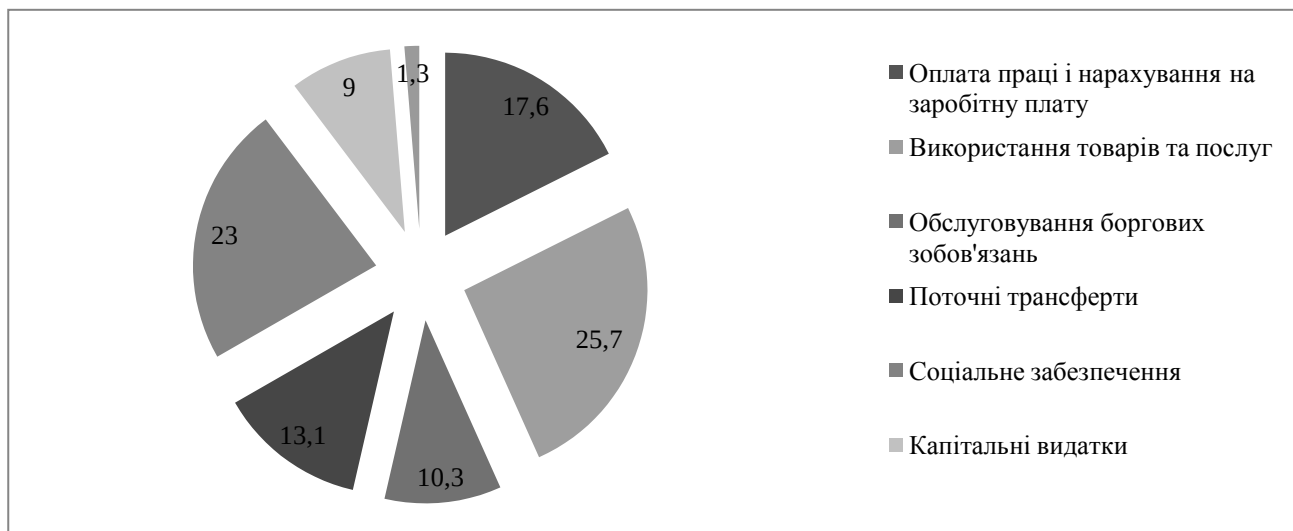

Рис.2.7. Структура видатків Державного бюджету України за економічною класифікацією в 2017 році

Джерело: [24]

Видатки державного бюджету України за програмною класифікацією протягом 2017-2021 років представлено в Додатку Б. Найбільше видатків направлялося на утримання Державної судової адміністрації, Генеральної прокуратури України, Міністерство внутрішніх справ, Міністерство закордонних справ, Міністерство культури, Міністерство освіти і науки України та інші. Найбільшу кількість коштів виділялося саме на Міністерство освіти і науки, а саме 327413,8 млн. грн в 2021 році. На Міністерство оборони України також виділялася значна сума коштів, а саме 170470,29 млн. грн.

Отже, проаналізувавши 2017-2021 роки щодо виконання Державного бюджету України та аналізу структури його видатків за різними класифікаціями, можна сказати, що кожного року уряд України намагається збалансувати доходи і видатки бюджету різними способами, наприклад, скорочуючи видатки на одні статті, тим самим збільшуючи на інші або за рахунок зовнішніх запозичень. Кожного року зростає дефіцит Державного бюджету України і пікового значення набув саме в 2020 році. Протягом періоду, який досліджувався динаміка та структура видатків Державного

бюджету країни відображала як об'єктивні потреби країни, так й політичні уподобання партії влади. Проте все ж таки бракувало їм стратегічного бачення цілей і шляхів розвитку України, а також чіткого розуміння ролі держави в досягненні суспільного поступу.

2.2. Аналіз видатків Державного бюджету України на економічну діяльність держави

За останні 5 років бюджетні видатки країни на економічну діяльність збільшилися у питомій вазі із 7,9 % у 2017 році до 11,2 % у 2021 році (рис.2.8). Зростання відбулося з 47 000,1 млн. грн. до 180 989,90 млн. грн. Це свідчить як про збільшення величини державних інвестицій, так й про збільшення допомог та субсидій, які необхідні були для покриття збитків установ окремих галузей економіки, переважно це було сільське господарство і вугільна галузь країни. Дивлячись на те, що саме економічна діяльність являється досить важливим напрямом державного фінансування та підтримки підприємств, варто сказати, що існуючого в Україні обсягу фінансування є недостатнім для покриття всіх потреб. До прикладу, видатки в Україні на соціальний захист та соціальне забезпечення населення на сьогодні в 2 рази є більшими за видатки на економічну діяльність. Звичайно ж це призводить до гальмування економічного розвитку України загалом.

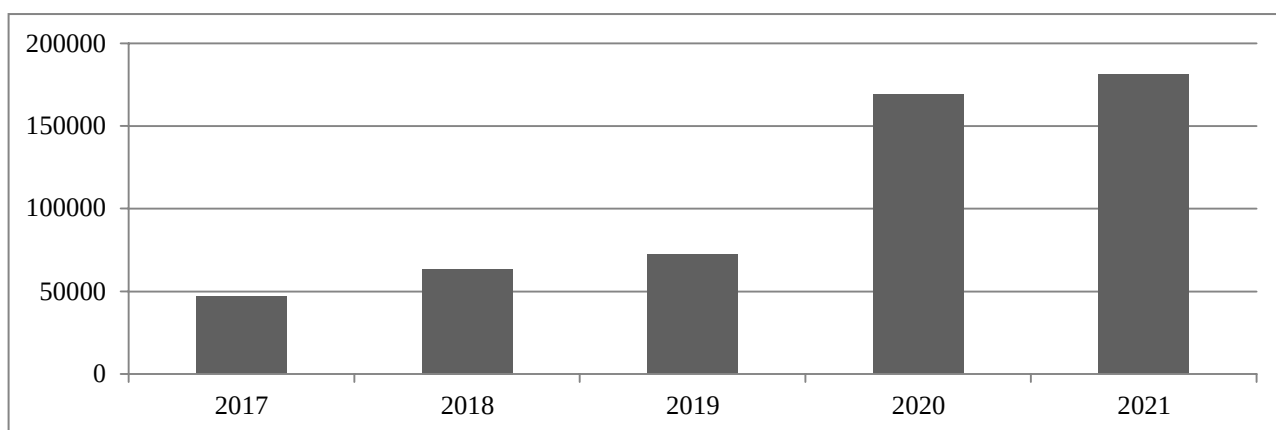

Рис.2.8. Динаміка обсягів видатків на економічну діяльність держави протягом 2017-2021 років

Джерело: [24]

Серед видатків бюджету на економічну діяльність країни найбільшу питому вагу мають видатки на іншу економічну діяльність, яка включає видатки на транспорт (табл. 2.7). І це не дивно, адже за даною статтею в Україні покриваються витрати на дорожнє господарство. Саме видатки на транспорт становлять майже половину всіх видатків на економічну діяльність країни. Спостерігається їх зростання за останні 5 роки із 27,1% у 2017 році до 58,5% в 2021 році. Якщо розглядати абсолютний розмір, то збільшення становить 76 492,4 млн. грн. Так в 2017 році на даний вид належало близько 6 512,5 млн. грн або 13,8% всіх видатків бюджету на економічну діяльність країни, а в 2021 році вже 18745,8 млн. грн або 10,9 % видатків бюджету на економічну діяльність країни. Видатки на паливно-енергетичний комплекс включають видатки на вугільну галузь країни та її галузі видобутку твердого палива, нафтогазову галузь, а також електроенергетичну галузь. А найбільшим фінансуванням могли хизуватися вугледобувний напрям, а саме 2-3 млрд. гривень кожного року.

Таблиця 2.7

Показники видатків Державного бюджету України на економічну діяльність у 2017-2021 роках

Статті видатків на економічну діяльність	2017		2018		2019		2020		2021	
	Млн. грн	%	Млн. грн	%	Млн. Грн	%	Млн. грн	%	Млн. грн	%
Разом	47000,1	100	63600,7	100	72365,1	100	168889,0	100	180989,9	100
Загальна економічна, торговельна та трудова діяльність	2515,3	5,35	3942,5	6,2	3572,9	4,9	3726,2	2,2	3985,6	2,2
Сільське господарство, лісове господарство та мисливство	5781,8	12,30	12943,6	20,4	14107,3	19,5	24401,6	14,4	35895,2	19,8
Паливно-енергетичний комплекс	2248,9	4,78	2816,2	11,7	3505,0	4,8	9270,0	5,5	10280,9	5,7
Інші галузі економіки	6512,5	13,86	7543,5	11,9	8496,6	11,7	18423,3	10,9	18745,8	10,6
Фундаментальні та прикладні дослідження і розробки в галузях економіки	1009,8	2,15	1410,7	2,22	1520,5	2,10	5398,4	3,2	6658,2	3,9
Інша економічна діяльність	28931,8	27,1	34944,2	54,9	41162,8	56,9	107669,5	63,7	105 424,2	58,5

Джерело: [24]

З метою забезпечення досягнення державних цілей та її політики в сфері дорожньо-транспортного комплексу як одного з основного виду видатків бюджету на економічну діяльність країни в найближчих роках планується спрямувати бюджетні кошти на [13]:

1) забезпечення експлуатаційно-безпечного стану судноплавних шлюзів в 2022 році – 39 039,7 тис. грн, в 2023 році – 39 039,7 тис. грн, в 2024 році – 39 039,7 тис. грн;

2) розвиток автомобільної мережі та утримання автомобільних доріг державного значення в 2022 році – 38 357 795,1 тис. грн, в 2023 році – 40 127 455,4 тис. грн, в 2024 році – 40 829 376,1 тис. грн;

3) покриття витрат будівництва, ремонту та утримання автомобільних доріг місцевого значення, а також утримання вулиць й доріг комунальної власності у 2022 році – 22 375 380,5 тис. грн, в 2023 році – 23 407 682,3 тис. грн, в 2024 році – 23 817 136,1 тис. грн;

4) фінансове забезпечення заходів державних програм щодо забезпечення безпеки дорожнього руху в 2022 році – 3 196 482,9 тис. грн, в 2023 році – 3 343 954,7 тис. грн, в 2024 році – 3 402 448 тис. грн.

Граничними показниками видатків та надання державних кредитів для агропромислового комплексу в бюджеті було передбачено 19 176,2 млн. грн, що становлять на 2022 рік – 6 369,8 млн. грн, на 2023 рік – 6 393,5 млн. грн та на 2024 рік – 6 412,9 млн. гривень. З метою надання державної підтримки сільськогосподарським товаровиробникам враховано обсяг видатків й надання кредитів у сумі 4 500 млн. грн щорічно, яке дасть можливість спрямувати зазначені ресурси, зокрема, на стимулювання розвитку тваринництва, технічне переоснащення сільськогосподарського виробництва, а також на фермерські господарства, розвиток садівництва та виноградарства.

До прикладу, в Україні на розроблення державних інвестиційних проектів і їх реалізацію передбачалося капітальні державні вкладення в обсязі 2 717,275 млн. грн, розподіл яких здійснюватиметься в установленому порядку Міжвідомчою комісією з питань інвестиційних державних проектів за

наступними напрямками: соціально-культурна сфера, паливно-енергетична сфера, видобувна й обробна промисловість, сфера охорони здоров'я, мінерально-сировинна база, транспортна сфера, охорона природного навколишнього середовища, а також функціонування органів влади та надання ними послуг.

В рамках співпраці із фінансовими іноземними організаціями, іноземними державами й іноземними фінансовими установами планується залучення кредитів щодо реалізації проектів розвитку економічного та соціального характеру в наступних обсягах: 25,53 млрд. грн в 2022 році; 26,53 млрд. грн – в 2023 році; 27,53 млрд. грн в 2024 році. Саме за рахунок зазначених обсягів залучень кредитів уряд забезпечить:

- проведення модернізації інфраструктури паливно-енергетичного комплексу, електрогенеруючих потужностей та електромереж (2022 рік – 3,83 млрд. грн, 2023 рік – 2,38 млрд. грн, 2024 рік – 1,02 млрд. гривень);

- поліпшення стану мережі автомобільних доріг державного значення, розвиток прикордонної інфраструктури (2022 рік – 5,59 млрд. грн, 2023 рік – 5,86 млрд. грн, 2024 рік – 7,38 млрд. грн);

- реабілітацію інфраструктури та заміну й модернізацію обладнання на підприємствах теплопостачання, водопостачання і водовідведення, а також підвищення економічної, енергетичної й екологічної ефективності таких підприємств: в 2022 році – 3,46 млрд. грн, в 2023 році – 6,55 млрд. грн, в 2024 році – 6,89 млрд. грн);

- поліпшення якості медичної допомоги й соціального захисту населення (2022 рік – 2,01 млрд. грн, 2023 рік – 1,52 млрд. грн, 2024 рік – 0,74 млрд. грн);

- підвищення економічної й енергетичної ефективності громадських будівель в містах України (2022 рік – 0,09 млрд. грн, 2023 рік – 0,59 млрд. грн, 2024 рік – 0,85 млрд. грн);

- для розвитку міського пасажирського транспорту й транспортної інфраструктури, підвищення безпеки руху (2022 рік – 3,5 млрд. грн, 2023 рік – 4,64 млрд. грн, 2024 рік – 6,7 млрд. грн);

- створення єдиної системи авіаційної безпеки й цивільного захисту, а також посилення морської безпеки й охорони морських кордонів (2022 рік – 3,37 млрд. грн, 2023 рік – 1,84 млрд. грн, 2024 рік – 1,34 млрд. грн);

- підтримку малих й середніх підприємств через розширення доступу до довготермінового пільгового фінансування (2022 рік – 1,46 млрд. грн, 2023 рік – 1,56 млрд. грн, 2024 рік – 0,57 млрд. грн).

На підставі відбору, який здійснений Міжвідомчою комісією з питань державних інвестиційних проектів, в державному бюджеті на 2021 рік плановий обсяг державних капітальних вкладень спочатку дорівнював 2,36 млрд. грн для реалізації 23 державних інвестиційних проектів: із них за загальним фондом - 1,86 млрд. грн, а потім змінами було зменшено до 1,73 млрд. грн (із них за загальним фондом - до 1,23 млрд. грн) для реалізації 17 державних інвестиційних проектів, тобто відбулося скорочення інвестиційних проектів до 5. За 2021 рік такі видатки здійснено в цілому в обсязі 1,2 млрд. грн, що на 48% менше, аніж в 2020 році, яке дорівнювало 69,6 % плану.

В 2022 році видатки за економічною діяльністю Державного бюджету України значно скоротилися, якщо порівнювати з 2021 роком (рис.2.9). В 2021 році вони дорівнювали 180989,1 млн. грн, а станом на 01.09.2022 становлять всього 33167,6 млн. грн. Це і не дивно, тому що із розгортанням повномасштабної війни на території України першочерговими є оборона, соціальний захист та соціальне забезпечення населення. Державний бюджет України починаючи з березня 2022 року перестав виконуватися в позитивному напрямку повністю. Так в січні-лютому бюджет України виконувався повністю, і мав позитивне сальдо на кінець місяця, а з березня вже від'ємне. Найбільш від'ємним значенням щодо виконання державного бюджету було в серпні 2022 року і становило -418558,7 млн. грн. Березень 2022 року - невиконання бюджету збільшилося майже в 5 разів. Відповідно до офіційних даних Міністерства фінансів України протягом січня-вересня 2022 року касові видатки державного бюджету були 1450,2 млрд. грн, або +400 млрд. грн відносно I півріччя 2021 року й +41,5% в реальному вимірі. При цьому січень-

вересень 2022 року державний бюджет було виконано із дефіцитом 418,6 млрд. грн. Вказана величина була у рази більшою, аніж в минулому році - 43,2 млрд. грн.

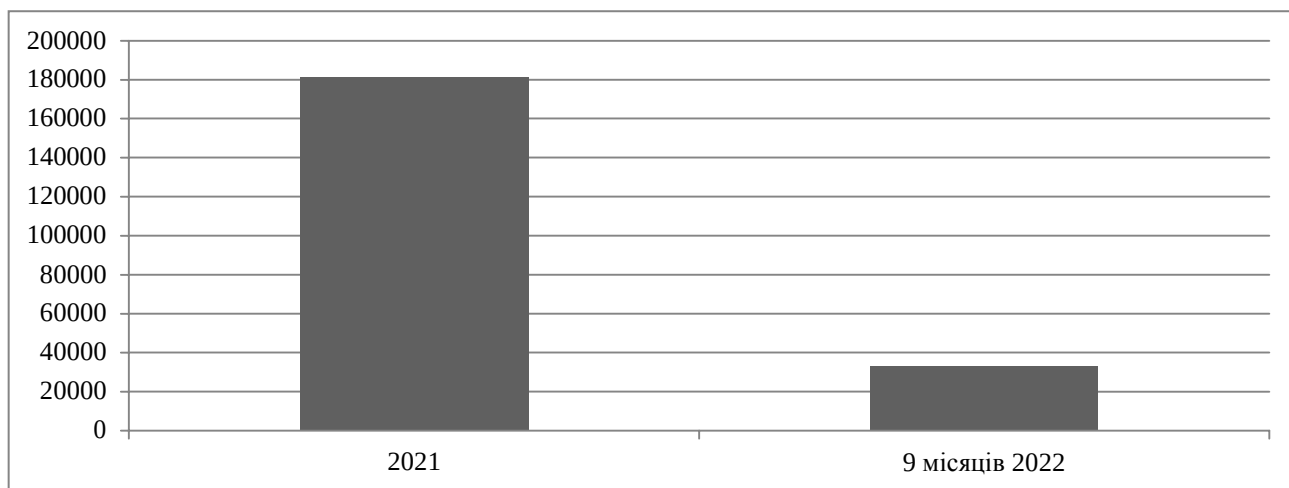

Рис.2.9. Динаміка видатків бюджету на економічну діяльність

Джерело: [24]

Після початку збройної агресії проти України у сфері державних фінансів проявилися такі тенденції:

1) значне збільшення сумарних видатків державного бюджету, зокрема на 41,5% в реальному вимірі й частки бюджетного фінансування сектору безпеки та оборони;

2) номінальне зменшення доходів бюджету, внаслідок звуження економічної діяльності й надання податкових пільг вітчизняному бізнесу;

3) активне залучення державних позик та накопичення державного боргу з метою протидії зменшенню податкових надходжень в умовах нарощування державних видатків;

4) інтенсифікація грантово-кредитної підтримки від зовнішніх офіційних кредиторів як форми прояву солідарності із Україною провідних держав світу;

5) закриття зовнішніх приватних джерел фінансування на невизначений термін;

б) випуск внутрішніх військових облігацій й залучення емісійних ресурсів НБУ для підтримання бажаних обсягів розміщення облігацій при досить слабкій участі приватних інвесторів.

Отже, узагальнюючи, варто сказати, що основними статтями видатків на економічну діяльність в Україні є трудова діяльність, торговельна діяльність, сільське господарство країни, мисливство та лісове господарство, паливно-енергетичний комплекс, також фундаментальні та прикладні дослідження. І не менш важливими є розробки в галузях економіки. Протягом 2017-2021 років видатки бюджету на економічну діяльність країни займали приблизно 11% від видатків всього бюджету. З кожним роком обсяг таких видатків зростає. Найбільше значення в структурі видатків на економічну діяльність країни має видатки на транспорт, тому що саме за вказаною статтею покриваються всі витрати дорожнє господарство в Україні. Видатки на транспорт становлять приблизно половину видатків на економічну діяльність. На 2023-2024 роки також планується найбільше значення за цими видатками. Однак з лютого 2022 року такі видатки значно скоротилися, і станом на 30 вересня 2022 року становлять 33 167,6 млн. грн. Через війну в Україні зросла потреба у фінансування більш потрібних статей видатків, зокрема оборона, соціальне забезпечення та інші.

РОЗДІЛ 3. ШЛЯХИ УДОСКОНАЛЕННЯ ВИДАТКІВ БЮДЖЕТУ НА ЕКОНОМІЧНУ ДІЯЛЬНІСТЬ ДЕРЖАВИ

Видатки бюджету являються важливим елементом у функціонуванні країни. Розвиток суспільства напряду пов'язаний із видатковою частиною бюджету. Саме тому на кожному етапі формування видатків, варто розуміти, які існують проблеми у видатковій частині бюджету, та яким чином їх вирішувати. Соціальне й економічне становище будь-якої країни світу залежить від обсягу і складу видатків державного бюджету відповідної країни. До прикладу, для економічного зростання обов'язково потрібно активізувати інвестиційну діяльність держави, створити ефективні та найоптимальніші механізми організації державного регулювання, поліпшити трудові умови за рахунок видатків бюджету на освіту, охорону здоров'я та охорону навколишнього середовища. Від початку виникнення повномасштабної війни, тобто з 24 лютого 2022 року Україна витрачає колосальні ресурси на ведення збройної боротьби із агресором та фінансування соціальних та економічних потреб країни. Обсяг бюджетних видатків та бюджетного дефіциту, як й структура його фінансування, відображають збільшення частки держави та її переорієнтацію на першочергове фінансування саме військових потреб.

Перший місяць війни із агресором до невпізнанності змінив вигляд десятків міст України. В свою чергу, до невпізнанності змінилися і держава та її фінансова система. Так до війни Україна була відкритою економікою: одним із найбільших експортерів агропромислової продукції, великим гравцем на світовому ринку металургії й ІТ-послуг. Велику частину надходжень до українського державного бюджету становили податки із імпорту, що безперервно надходив через великі українські порти на узбережжях двох морів. Але 24 лютого економіка України майже зупинилася. Компанії, що працюють в охоплених війною зонах, відповідають за половину національного ВВП.

Із іншого боку, війна диктує й збільшення потреб. Вже у березні 2022 року видатки були вдвічі більші, ніж в березні 2021 року. Це пов'язано із

результат зростання видатків на соціальний захист й оборону, а також збільшення числа тих, хто потребує допомоги. До прикладу, соціальних видатків збільшилося на 20%, а видатки на оборону зросли майже вп'ятеро до 75 млрд. гривень. Тобто уряд України скорочує видатки по інших статтях, для того щоб збільшити видатки саме на оборону та соціальний захист. Вже на потреби війни із початку бойових дій додатково виділено 314 млрд. грн, перш за все на оборону, порядок та соціальну підтримку. Однак, на жаль, тільки частину із них вдалося рефінансувати за рахунок перерозподілу інших податків.

Коли потреби збільшуються, то податки падають. Природно, що величина фінансування перевищує доходи та становить половину видатків. Основне джерело фінансування бюджету в Україні – це Національний банк. За різними оцінками, в Україні знищено 30–50% підприємств, половина тих, які припинили працювати, уже заявили про 5 млн. осіб безробітних. Крім того, покинуло 6 млн. осіб покинули Україну, і навіть із урахуванням тих, хто вже повернувся, Україна втратили 4 млн. населення, порівняно із 2021 роком було зайнято 15,6 млн. осіб в економіці країни.

Крім війни, основними проблемами формування та реалізації бюджетної політики щодо видатків як на економічну діяльність країни, так і всіх в цілому, є [7]:

1) слабкість зв'язків між бюджетними програмами й пріоритетними напрямками розвитку країни, тобто бюджетна політика держави не працює як механізм реалізації державної економічної політики, а забезпечує поштовх до здійснення реформ тільки в окремих галузях;

2) низька якість бюджетного планування й прогнозування. Це відбивається на процесах планування дохідної й видаткової частин бюджету на загальнодержавному рівні та прямо впливає на оцінку стійкості державних фінансів. Така оцінка повинна базуватися на забезпеченні якісного й повноцінного моніторингу коштів, виділенні ризиків й наслідків та проводитися із точки зору як коротко, так й довгострокової перспективи;

3) перевага рішень політичного характеру, а не економічного;

4) невідповідність бюджетних послуг до витраченого обсягу видаткової частини бюджету України;

5) відсутність економії видаткової частини державного бюджету України;

6) видатки орієнтовані саме на споживання, а не на виробництва;

7) великі обсяги видатків на загальнодержавні функції.

Наприклад, в липні 2022 року дещо покращилося виконання державного бюджету України за доходами. На це вплинуло декілька факторів, зокрема [7]:

1) Граничний строк сплати податків та зборів для платників, що згідно із змінами до Податкового кодексу мали можливість скористатись відповідною відстрочкою;

2) Повернення оподаткування імпорту для тих товарів, що ввозяться платником єдиного податку, й транспортних засобів, що ввозяться громадянами;

3) Зниження обсягів відшкодування ПДВ;

4) Великі доходи від міжнародної зовнішньої допомоги, які в липні вже становили 80,4 млрд. грн чи майже половина - 47,4% доходів загального фонду.

Заходи щодо детінізації сплати, перш за все, внутрішніх податків дали можливість значно підсилити вітчизняну фіскальну стійкість. Проте за реального падіння економіки, приблизно на 28% навантаження на державний бюджет залишається все ще надважким. Аби це зрозуміти, варто навести декілька прикладів:

- видатки держави за загальним та спеціальним фондом за півріччя на 2/3 є більшими, аніж за аналогічний період минулого року;

- за перше півріччя видатки на оборону країни, її безпеку та правопорядок становили майже половину, а саме 47,5% видатків державного бюджету.

- літом 2022 року прямі видатки на оборону країни із бюджету становили майже по 100 млрд. грн на місяць (в 2021 році було витрачено 127,5 млрд. грн за весь рік);

- доходи бюджету країни, без використання зовнішніх грантів покривають майже половину видатків бюджету, а саме 40%;

- дефіцит загального фонду бюджету дорівнює 411,3 млрд. грн або в понад 8 разів більше, ніж за аналогічний період 2021 року;
- 48% потреб фінансувалося за рахунок міжнародної допомоги, і ще третину – за рахунок монетизації дефіциту Національним банком України.

Провівши аналіз структури видатків Державного бюджету України протягом 2017-2021 років, а також проаналізувавши основні тенденції виконання бюджету протягом 2022 року, визначивши основні проблеми в процесі їхнього формування й виконання, можна виділити такі практичні заходи щодо оптимізації видатків в цілому, так і видатків бюджету на економічну діяльність країни [7,8]:

1. Раціональний розподіл за статтями - із мінімальними втратами у гарантуванні рівня й якості суспільних благ та послуг з дотриманням таких принципів: прозорість, узгодженість нормативно-правового забезпечення та цільове спрямування із врахуванням реальної потреби;

2. Зростання частки капітальних видатків, розширення кредитування національних проектів, збільшення ефективності державних капітальних вкладень та їхня концентрація на підтримці технологічних інновацій для модернізації національного виробництва. Саме інвестування у великі інфраструктурні проекти дасть можливість забезпечити дієздатність важливих секторів економіки, що сприятиме збільшенню кількості робочих місць та позитивно вплине на формування дохідної частини, і в свою чергу на виконання державою соціальних зобов'язань;

3. Стабілізація (зменшення) видатків на утримання органів влади та управління, судів й прокуратури. Цей є доволі важливим та складним заходом, бо видатки на загальнодержавні функції мають тенденцію до збільшення, яке впливає на структуру видатків з державного бюджету. Це може бути реалізоване шляхом скорочення кількості державних органів й чисельності їх працівників, аналізу функцій влади для уникнення їхнього дублювання та жорсткої економії ресурсів на утримання апарату державного управління;

4. Підвищення видатків державним підприємствам для підтримання їх розвитку та сприяння стабілізації. Першочерговому фінансуванню мають підлягати сільське господарство, паливно-енергетичний комплекс й обробна промисловість;

5. Вдосконалення механізмів надання та використання державних гарантій для реалізації інвестиційних та інноваційних проектів, що націлені на розвиток першочергових напрямів національної економіки та розширення її експортного потенціалу, а також механізмів погашення та обслуговування кредитів, які виділені під гарантії держави;

6. Раціоналізація видатків саме на соціальну сферу, бо вони там найбільші протягом останніх років, зокрема: перегляд пільг, рівня мінімальної заробітної плати та прожиткового мінімуму, спеціальних пенсій, поширення платних послуг, оптимізація видатків державного бюджету без скорочення пільг за рахунок послідовного запровадження госпрозрахункових форм фінансування установ – самофінансування;

7. Продовження реформ в сфері здійснення державних закупівель. Даний процес має стати максимально прозорим й враховувати загальні принципи конкуренції, а корупційна складова має бути ліквідована;

8. Оптимізація мережі виконавців бюджетних програм й кількості цих програм з чітким обґрунтуванням доцільності реалізації;

9. Забезпечення безпосереднього зв'язку між обсягом видатків та результатами виконання програми, тобто застосування програмно-цільового методу в умовах розширення горизонту бюджетного планування.

Таким чином саме структурні заходи займають головне місце у процесі оптимізації видатків Державного бюджету, узагальнення яких представлено на рис.3.1.

Рис.3.1. Шляхи оптимізації видатків державного бюджету на економічну діяльність

Джерело: [9]

Отже, видатки бюджету на економічну діяльність країни не були найголовнішими протягом останніх років, а особливо сьогодні, коли в країні війна. Не можна зменшувати та Україна і не буде зменшувати видатки на оборону чи на соціальний захист, наприклад для збільшення видатків на економічну діяльність країни. Наведені вище заходи мають сприяти оптимізації складу й структури видатків Державного бюджету України, проте не в змозі стовідсотково вплинути на раціональне й економне витрачання ресурсів. Навіть

організаційні заходи не допомагають, які протягом останніх років в Україні набувають досить важливого значення. Це зумовлено тим, що зменшення рівня виконання Державного бюджету України по видатках в переважній більшості пов'язано із процесом розподілу видатків серед бюджетних розпорядників та неповним виконанням бюджетних програм. Для цього потрібно організувати контроль з боку держави за використанням ресурсів, слабкість якого спричиняє розвиток негативних явищ в економіці України. Затвердження Державного стає предметом пошуку компромісних рішень різних політичних сил, а не пошуком оптимальних рішень для надання соціальних благ із їх максимальним рівнем ефективності за наявних ресурсів. Узгодженість чинного бюджетного та податкового законодавства відповідно тих норм, що забезпечують оптимізацію дохідної та видаткової частин бюджету й зменшують число внесених змін до чинних законів за бюджетний період. Необхідний перехід від бюджетного планування саме до бюджетного прогнозування на основі досвіду інших держав світу, яке дасть можливість поставити стратегічні цілі й визначити шляхи їхнього досягнення. Саме проведення усіх вище перелічених заходів сприятиме збалансуванню видатків Державного бюджету України та дозволять розробити й запровадити виважену податково-бюджетну політику, яка враховуватиме досвід країн Європейського Союзу, що у кінцевому підсумку дасть можливість сформувати прерогативні статті видатків, які має Державний бюджет України.

ВИСНОВКИ

Бюджет – є основним документом виконання всіх завдань та функцій країни, представлений як план формування, використання коштів держави для виконання завдань й функцій, які покладені на органи державної влади, органи влади АРК й органи місцевого самоврядування протягом бюджетного періоду одного року. Основними складовими бюджету є доходи та витрати. Виходячи із різних підходів щодо трактування видатків бюджету їхній зміст можна трактувати із різних точок зору: по-перше, це кошти, які необхідні для виконання програм, заходів, які передбачені відповідним бюджетом; по-друге, це сукупність відносин (економічних, фінансових), що виникають через розподіл фондів коштів країни та їх використанням за галузевим, територіальним або цільовим призначенням; по-третє, це інструмент вирівнювання доходів окремих верств населення. Видатки бюджету включають: надходження від кредитів з бюджету, погашення зовнішніх, внутрішніх боргів та розміщення бюджетних коштів на депозитах, а також придбання цінних паперів країною.

Основним бюджетним документом є Бюджетний кодекс України, який визначає засади формування і реалізації бюджетної системи України, її принципи та структуру. До складу бюджетного законодавства (в частині здійснення видатків на економічну діяльність країни) належать чинні нормативно-правові акти, які в Україні регулюють бюджетні відносини, а саме: Конституція України, Бюджетний кодекс України, бюджетна декларація, прогнози місцевих бюджетів, Закон про Державний бюджет України на відповідний рік, а також інші закони, які регулюють бюджетні відносини та нормативно-правові акти Кабінету Міністрів України, які прийняті на підставі та на виконання Бюджетного кодексу України та інших законів України. Тобто правові засади бюджетної діяльності визначаються насамперед Конституцією України, а також Бюджетним кодексом України й іншими документами. Закон про Державний бюджет відіграє особливу роль серед джерел бюджетного

законодавства, тому що він регулює суспільні відносини, що належать до сфери публічних фінансів, містить первинні матеріально-правові норми, приймається в особливому процесуальному порядку на визначений термін, має ймовірнісний та водночас реалістичний характер, являється яскраво вираженим змішаним актом, що одночасно закріплює нормативно-правові та індивідуальні приписи.

Аналіз показників виконання Державного бюджету України протягом 2017-2021 років показує як позитивні, так і негативні тенденції. Доходи бюджету з кожним роком зростають, що в свою чергу, спричинює збільшення видатків бюджету. Найбільший дефіцит Державного бюджету був в 2020 році, а саме 217096,1 млн. грн, що пов'язано із нераціональним і неефективним використанням бюджетних коштів, їх відмиванням та виникненням непередбачуваних обставин, таких як коронавірус. Щодо надходжень, то протягом 2017-2021 років наявна позитивна тенденція щодо їх зростання в Україні. Загальний обсяг податкових надходжень в 2021 році якщо порівняти з 2017 роком збільшився на 503 587,9 млн. грн, а надходження від непрямих податків є майже втричі більшим за надходження від прямих податкових надходжень. А найбільшим значенням при формуванні надходжень до державного бюджету України були ПДВ з імпортованих та вітчизняних товарів, робіт та послуг, звичайно ж податок на прибуток, податок на доходи фізичних осіб, а також велике значення мали акцизи із алкоголю й цигарок, нафтопродуктів. Переважно видатки бюджету збільшувалися за такими функціями держави як дорожнє господарство, житлово-комунальне господарство, охорона здоров'я населення та освіта. Скорочення величини видатків державного бюджету України було за такими функціями як: соціальний захист та забезпечення, трансферти ПФУ, громадський порядок в країні, безпека країни та її судова влада, оборона країни та державне управління в країні. Разом з тим найбільшими обсягами недоотриманого покриття витрат були охорона природного навколишнього середовища, економічна діяльність країни, житлово-комунальне господарство, державне управління країни та фізичний розвиток.

Протягом останніх 5 років видатки державного бюджету на економічну діяльність країни збільшилися в питомій вазі із 7,9 % у 2017 році до 11,2 % у 2021 році. Це говорить про збільшення величини державних інвестицій або субвенцій та про збільшення допомог, субсидій покриття збитків установ, перш за все це вітчизняне сільське господарство й вугільна галузь. Так як економічна діяльність країни є досить важливим напрямом державного фінансування та підтримки установ, то варто сказати, що наявного обсягу фінансування є недостатнім для задоволення потреб країни.

Основними проблемами формування та використання видатків на економічну діяльність країни є невиконання бюджету і прийняття його із дефіцитом кожного року, проблеми податкового та бюджетного законодавства, порушення, що пов'язані із недоплатами до бюджету, із відсутнім контролем за правильністю нарахування, а також повноти й своєчасності сплати всіх обов'язкових платежів. Напрямами вдосконалення та шляхами збільшення доходів бюджету для одночасного збільшення видатків на економічну діяльність країни є: прийняття ефективного та дотримання чинного законодавства, вдосконалення процесів планування бюджетів країни й запровадження бюджетного планування, що матиме стратегічний характер і, яке матиме вплив на реалістичні показники дохідної частини бюджету, розробка дієвого механізму регулювання податкового навантаження для юридичних і фізичних осіб, розширення сфери застосування стимулюючої функції обов'язкових платежів, через запровадження обґрунтованих пільг, а також пошук резервів мобілізації доходів бюджету країни. Наявна низка проблем видатків державного бюджету країни в цілому і видатків на економічну діяльність країни зокрема, пов'язана переважно з непродуктивним функціонуванням держави і неефективним управлінням, низьким соціально-економічним розвитком, нераціональним та неефективним використання коштів. Саме тому Україні варто розробити напрями оптимізації видатків державного бюджету країни, які необхідно впроваджувати негайно.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Бюджет 2022: реалістичність та ризики. URL: <https://www.epravda.com.ua/columns/2021/09/29/678271/>
2. Васютинська Л. А. Підвищення ефективності управління видатками: проблематика та прагматика. Вісник соц. – економ. досліджень, № 1 (69), 2019. URL: <http://vsed.oneu.edu.ua/collections/2019/69/pdf/140-148.pdf>.
3. ВВП України. Міністерство фінансів України. URL: <https://mof.gov.ua/uk>.
4. Городецька Т.Е., Поровай А.С. Аналіз податкових надходжень в системі доходів бюджету. Молодий вчений. 2017. № 2(42). URL: <http://molodyvcheny.in.ua/files/journal/2017/2/59.pdf>.
5. Дейнека О. В. Теоретичні аспекти дослідження впливу державних видатків на економічне зростання. Збірник наукових праць «Проблеми і перспективи розвитку банківської системи України». Випуск 38, 2014. С.105 – 115.
6. Державна казначейська служба України. Звітність. URL: <https://www.treasury.gov.ua/ua/file-storage/vikonannya-derzhavnogo-byudzhetu>.
7. Деякі питання особливостей формування та виконання державних бюджетів у період воєнного стану. URL: <http://auc.org.ua/novyna/uryad-vyznachyv-osoblyvosti-formuvannya-ta-vykonannya-miscevyh-byudzhativ-u-period-voyennogo>
8. Деякі питання щодо видатків на економічну діяльність з державного бюджету: Постанова КМУ. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/6-2022-%D0%BF>
9. Законодавство з питань бухгалтерського обліку в бюджетних установах. URL: <https://buhgalter.com.ua/zakonodavstvo/buhgalterskiy-oblik/>
10. Законодавство з питань казначейського обслуговування. URL: <https://buhgalter.com.ua/zakonodavstvo/kaznacheyske-obslugovuvannya/>

11. Законодавство з питань оприлюднення публічних коштів. URL: <https://buhgalter.com.ua/zakonodavstvo/oprilyudnennya-publichnikh-koshtiv/>
12. Законодавство з програмно-цільового методу URL: <http://www.ibser.org.ua/legislation>
13. Звіт про виконання Державного бюджету України за 2017-2021 роки. Державна казначейська служба України. URL: <http://www.treasury.gov.ua/main/uk/index>.
14. Коляда Т.А. Вплив бюджетних видатків на темпи соціально-економічного розвитку України. Економіка і суспільство. 2017. № 9. С. 997–1004. URL : http://www.economyandsociety.in.ua/journal/9_ukr/172.pdf.
15. Конституція України: Основний Закон України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text>
16. Макогон В.Д. Податкові надходження у системі формування дохідної частини бюджету. Економічний вісник університету. 2019. Вип. 41/1. С. 188-195.
17. Миськів Г. Бюджетна система : теоретичні та практичні аспекти (у схемах і таблицях): навчальний посібник. Львів : Растр-7, 2020. 272 с.
18. Мінфін макро-показники України. Міністерство фінансів. URL: <https://index.minfin.com.ua/ua/finance/budget/cons/2021>.
19. Офіційний сайт Державної казначейської служби України. URL: <http://treasury.gov.ua/main/uk/doccatalog/list?currDir=146477>.
20. Офіційний сайт Державної служби статистики України. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua>.
21. Офіційний сайт Міністерства економіки України. URL: <http://www.me.gov.ua>
22. Офіційний сайт Міністерства фінансів України. URL: http://www.minfin.gov.ua/control/uk/publish/archive/main?cat_id=325755.
23. Першко Л., Волошенюк Ю. Формування доходної частини державного бюджету України в сучасних умовах. Науковий вісник МНУ ім. В.О. Сухомлинського. Економічні науки. 2017. № 2(9). С. 137–142.

24. Податковий кодекс України. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2755-17>
25. Про Державний бюджет України на 2021 рік: Закон України. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2246-19>
26. Про затвердження Інструкції щодо застосування економічної класифікації видатків бюджету та Інструкції щодо застосування класифікації кредитування бюджету: Наказ МФУ. URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/z0456-12>
27. Про затвердження Порядку казначейського обслуговування місцевих бюджетів: Наказ МФУ. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z1569-12>
28. Про затвердження Порядку проведення органами Казначейства розрахунків, передбачених пунктом Порядку фінансування видатків місцевих бюджетів на здійснення заходів з виконання державних програм соціального захисту населення за рахунок субвенцій з державного бюджету: Наказ МФУ затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 04 березня 2002 року № 256, та взаємодії учасників таких розрахунків». URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z0064-18>
29. Про затвердження Порядку складання, розгляду, затвердження та основних вимог до виконання кошторисів бюджетних установ: Постанова КМУ. URL: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/228-2002-%D0%BF>
30. Про затвердження Порядку фінансування видатків місцевих бюджетів на здійснення заходів з виконання державних програм соціального захисту населення за рахунок субвенцій з державного бюджету: Постанова КМУ. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/256-2002-%D0%BF>
31. Про оплату праці працівників на основі Єдиної тарифної сітки розрядів і коефіцієнтів з оплати праці працівників установ, закладів та організацій окремих галузей бюджетної сфери: Постанова КМУ. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1298-2002-%D0%BF>
32. Свірко С.В. Механізми державного управління бюджетною безпекою: монографія. Житомир: 2021. 436 с

33. Тарасюк М.В., Сироветник О.С. Доходи бюджету в системі соціально-економічного розвитку України. Науковий вісник Ужгородського національного університету. 2018. Вип. 21. Ч. 2. URL: <http://www.visnyk-esopom>.
34. Що рік бюджетний нам готує? URL: <http://svit.kpi.ua/2022/>
35. Юшко С. В. Бюджетна система : підручник.. Харків : ХНЕУ ім. С. Кузнеця, 2018. 377 с.
36. Юшко С. В. Доходи бюджету : оцінка стану та перспектив формування : монографія. Харків : ХНЕУ ім. С. Кузнеця, 2017. 190 с.
37. Юшко С. В. Практикум із бюджетної системи: навч. посібник. Харківський національний економічний університет ім. С. Кузнеця. Харків : ХНЕУім. С. Кузнеця, 2020. 187 с. URL: <http://www.repository.hneu.edu.ua/handle/123456789/23337>.
38. Ярошенко Ф. О. Бюджетний дефіцит як інструмент посткризового відновлення світової економіки. Фінанси України. 2018. №1. С. 7-15.
39. ВВП України: динаміка, статистика, структура. URL: <http://index.minfin.com.ua/index/gdp>
40. Бюджетний кодекс України : Закон України від 08.07.2010 № 2150-VIII. Відомості Верховної Ради України. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2456-17>.

Відгук наукового керівника кваліфікаційної роботи (проєкту)
здобувача вищої освіти другого магістерського рівня групи ФМУПЗ-21-1

Кочин Наталії Михайлівни

на тему: «Видатки бюджету на економічну діяльність держави»

Видатки бюджету на економічну діяльність охоплюють державні капітальні вкладення, державні субсидії та дотації, бюджетні кредити підприємствам, операційні витрати, зокрема на виробничу інфраструктуру, геологорозвідувальні роботи та роботи щодо землевпорядкування. Враховуючи кризовий стан вітчизняної економіки, особливо за останні роки (ковід та повномасштабна війна), постає необхідність збільшувати ефективність використання державних коштів та шукати раціональні шляхи їх використання. Звичайно ж, зараз видатки бюджету спрямовуються на військову оборону та соціальний захист, а ін. статті залишаються в дефіциті. Проблема неефективного використання бюджетних видатків, низька їх результативність негативно відображаються на динаміці соціально-економічного розвитку України. Такий стан вимагає переосмислення ролі та значення бюджетних видатків в модернізації економіки та ставить перед економістами завдання пошуку механізмів щодо ефективного управління бюджетними видатками, забезпечення сталого економічного й соціального розвитку держави. В контексті цього і виникає актуальність теми дослідження.

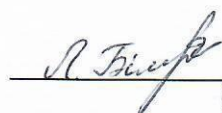
В роботі досліджено видатки державного бюджету на економічну діяльність, їх сутність та класифікацію і нормативно правове регулювання. Разом з тим проаналізовано формування і виконання бюджету за економічними видатками протягом останніх 5 років. Досліджено склад і структуру даних видатків. Проведено детальний аналіз існуючих проблем даного напрямку видатків та запропоновано шляхи їх удосконалення у Державному бюджеті України.

У процесі написання роботи було використано загально - наукові методи дослідження які дали можливість сформулювати основні результати дослідження.

В процесі дослідження було використано офіційні статистичні дані Міністерства фінансів України, звіти Державної казначейської служби.

Роботу виконано згідно встановлених методичних і практичних вимог. Робота заслуговує оцінки «добре» (43 бали).

Науковий керівник кваліфікаційної роботи (проєкту)

О.А. Білецька

(підпис)

20.01.2023

(дата)

**Висновок кафедри про кваліфікаційну роботу
(проект)**

Кваліфікаційна робота (проект) здобувача вищої освіти

Кочин Наталії Михайлівни
(прізвище, ініціали)

після попереднього захисту розглянута на засіданні кафедри,
протокол від «23» січня 20223 № 9 допущена/ не допущена до
захисту на екзаменаційній комісії.

Завідувач кафедри публічних фінансів

Тетяна КОЛЯДА

РЕЦЕНЗІЯ
на кваліфікаційну роботу (проект)
здобувача вищої освіти Державного податкового університету
Кочин Наталії Михайлівни
(прізвище, ім'я, по батькові)
Видатки бюджету на економічну діяльність держави
(назва теми)

Актуальність теми. Розвиток України на даний час, супроводжується рядом гострих економічних проблем, які спричиняють серйозні зміни якості життя населення та країни в цілому. Обсяг й структура видатків бюджету характеризують пріоритети суспільного розвитку держави, децентралізацію бюджетної системи, рівень життя населення держави, а також економічні аспекти розвитку країни в цілому та дають уявлення про рівень соціально-економічного розвитку на майбутнє. Так, роль видатків бюджету не обмежується тільки фінансовим забезпечення функцій держави, проте й тим, що вони є могутнім важелем регулювання та стимулювання різних сфер державного механізму в територіальному й галузевому аспектах. Видатки бюджету на економічну діяльність охоплюють державні капітальні вкладення, державні субсидії та дотації, бюджетні кредити підприємствам, операційні витрати, зокрема на виробничу інфраструктуру, геологорозвідувальні роботи та роботи щодо землевпорядкування.

Наукова новизна. В роботі проведено ґрунтовний аналіз щодо формування видатків бюджету на економічну діяльність держави та їх освоєння на конкретні цілі. Запропоновано ряд напрямів на які дані видатки більш раціонально спрямовувати.

Якість проведеного аналізу проблеми, текстового та табличного матеріалу. В роботі детально досліджено дану проблематику та охарактеризовано їх структуру та напрями фінансування. Дане дослідження виконано на статистичних матеріалах офіційних джерел статистики та добре проілюстроване. Основними джерелами інформації були сайт Міністерства фінансів України та Державне казначейство України.

Обґрунтованість пропозицій і висновків та їх практична цінність у роботі підприємства, установи, організації, МФУ України. В кваліфікаційній роботі розроблено ряд пропозицій в контексті формування і фінансування видатків бюджету на економічну діяльність із урахуванням пропозицій щодо усунення, і удосконалення факторів, які негативно впливають на дану сферу. Ці пропозиції можуть бути використані на практиці щодо усунення негативних впливів на формування і фінансування видатків бюджету на економічну діяльність держави.

Наявність недоліків: серйозних недоліків у роботі не виявлено.

Загальний висновок і оцінка роботи. Робота виконана на визначеному теоретичному і практичному рівні згідно встановлених методичних та практичних вимог до написання дипломних (кваліфікаційних) робіт. З огляду на це робота претендує на оцінку «добре».

Рецензент: к.е.н., доцент, доцент кафедри фінансів, банківської справи та страхування, Національна академія статистики, обліку та аудиту
(науковий ступінь, вчене звання, посада, місце роботи)

(підпис, М.П.)
« 24 » січня 2023 р.

Л.М. Богріновцева
(ініціали, прізвище)